

UNA GRAN LLUITA D'IGUALTATS

Hem evolucionat tant com creiem?

Pseudònim: Clara Campoamor.

Agraïments

.

Gràcies als meus pares també per haver d'aguantar els nervis del treball i per recolzar-me sobre el tema el qual ho he fet, que actualment crea tanta polèmica.

Ens adonem de la importància de la nostra veu
quan som silenciades.

-Malala Yousafzai

Índex

Marc teòric.....	7
Introducció.....	7
1. Segona República.....	8
1.1 Èxits de la II República.....	8
1.2 Constitució.....	8
1.3 El treball de la dona.....	10
1.4 El món laboral.....	11
1.5 L'educació.....	12
2. La Guerra Civil i com va afectar a les dones.....	13
2.1 Introducció a la Guerra Civil.....	13
2.2 Bàndols de la Guerra Civil.....	13
2.3 Paper que van escollir les dones durant el conflicte.....	15
2.4 Les dones al bàndol republicà.....	16
3. Fi de la Guerra Civil.....	18
4. El franquisme.....	19
4.1 Valors que va imposar el Franquisme.....	19
4.2 L'educació durant el Franquisme.....	21
4.3 L'àmbit familiar i les mestresses de casa.....	24
4.4 El treball de la dona fora de casa.....	25
4.5 La publicitat.....	26
5. La revolució feminista a Espanya	30
5.2 Les Jornades Catalanes de la Dona.....	31
5.3 Posteriorment al 1975 i 1976.....	32
5.4 Lidia Falcón.....	33
5.5 Partit Feminista d'Espanya.....	34
6. La transició.....	35
7. L'actualitat.....	36
7.1 Hi ha una igualtat real entre homes i dones?.....	36
7.2 Micromasclisme.....	37
7.3 La diferència salarial a Catalunya.....	38
7.4 Manifestacions	40
Marc pràctic.....	43
1. Entrevistes TDR al casal d'avis.....	43
2. Enquestes.....	49
2.1 Resultats d'aquestes enquestes.....	52
3. Anàlisi dels resultats.....	64
Conclusions.....	66
Fonts documentals.....	69
Annexos.....	75

Marc teòric

Introducció

Hem arribat al segle XXI pensant que pràcticament no hi ha desigualtats de gènere, la meua idea a priori sobre aquest treball és que no hem evolucionat tant com creiem. Penso que encara trobem actituds masclistes en moltes situacions de la realitat que ens envolta.

La desigualtat segueix estant present en diferents àmbits: educatiu, laboral, salarial, ... I estem educats i educades de tal manera que no ens n'adonem, ja que ens pensem que tot això està dins de la normalitat.

És clar que hi ha un component biològic que ens diferencia, però que aquest mínim detall no sigui excusa per infravalorar a la dona. Encara que els pares ens eduquin de manera igualitària, no podem oblidar que la societat també educa i ens fa presoners d'un roll de gènere obligatori. Per quin motiu queda sobreentès que és la dona qui agafi reducció laboral per tenir cura dels fills? O, no pot fer feines que requereixin força?

En aquest treball de recerca, vull veure si realment la meua idea de l'evolució cap a la igualtat és correcta o no.

La metodologia del meu treball serà fer una recerca informàtica, analitzaré diverses etapes històriques d'Espanya, començant per la Segona República i fins a l'actualitat, estudiant els canvis socials i sobretot la figura i presència de la dona en la societat (a l'educació, el treball i a la llar). La part pràctica del meu treball serà entrevistar a dones que han viscut i patit el Franquisme, i comparar aquesta informació amb unes enquestes que realitzaré a dones que treballen avui dia.

Pot ser que hi hagi diversos factors que han fet millorar la posició de la dona actualment. M'agradaria poder fer pensar sobre aquest tema a qui llegeixi el meu treball, tant sigui home o dona, per recapacitar i entendre d'on venim i què volem aconseguir en un futur.

Vull demostrar com el sexe femení va haver de patir les desigualtats de gènere sobretot durant el Franquisme, quedant el paper de la dona relegat a tenir cura de la casa i dels fills. Un dels meus propòsits és poder acostar aquest pensament tan masclista a les noves generacions i les més grans perquè en siguin conscients i no menystinguem a les nostres avantpassades i les seves primeres lluites per la igualtat, sense elles potser no seríem on som.

Sé que és un tema difícil de tractar i delicat però forma part de la nostra història, i com a societat no hem d'esborrar-lo de la nostra memòria històrica. Com bé diuen els historiadors, qui perd el seu origen perd la seva identitat.

1. Segona República

1.1 Èxits de la II República

Un dels grans èxits de la II República va ser l'extensió de la dona a la vida quotidiana i pública. Encara que les dones abans hagien tingut un paper molt important al **moviment obrer**, dirigit per feministes i sufragistes procedents de la burgesia.

Però les seves idees no van aconseguir penetrar àmpliament als ambients obrers. També les feministes hi han influït a les **lluites civils** a Espanya, que realment el sector femení va fer i va viure la guerra, una participació a envers zones, colpista i republicana. (Fig. 1)

Hi havia diferents àmbits, les dones entre 16 i 35 anys les formaven per estar a hospitals i fronts, auxili social o institucions militars. A més a més es van formar en una ideologia feixista, tenint en compte els seus deures i la seva dedicació a la llar.

Fig. 1: Quatre dones patrullant durant les lluites civils a Espanya

És així que el gènere femení va tenir un gran pes a la societat durant la II República. Per fi va arribar al punt de llibertat mai experimentat. Se'n van reconèixer molts dels drets que abans havien sigut oprimits.

1.2 Constitució

Amb la proclamació de la Segona República el 14 d'abril de 1931 i la posterior aprovació de la Constitució el 9 de desembre del mateix any l'emancipació de la dona va entreveure un feix de llum, va ser la primera a proclamar la igualtat de sexes.

Es van fer passos molt importants que conduïen a l'igualtat entre homes i dones. En canvi, no van ser acompanyats d'un increment gran en la incorporació de les dones al treball fora de casa.

Encara que la Constitució buscava la manera d'igualació entre envers sexes, la pròpia societat va impedir que s'arribés a la igualtat total. Homes i dones estaven molt diferenciats. Per tant Espanya acceptava això. Fou un pensament difícil de canviar, i menys en tan pocs anys.

Altres drets que se li reconeixen a la dona són, la possibilitat de tutelar menors i incapacitats, el vot (Fig. 2), l'autorització d'exercir la pàtria potestat sobre els fills menors en un cas de viduïtat, o algunes novetats que igualaven als sexes en l'àmbit de penes per delictes.

Fig. 2: Dones votant per primera vegada

A la constitució de la Segona República hi consten articles com aquests: escrits en llengua castellana:

Artículo 25. *"No podrán ser fundamento de privilegio jurídico: la naturaleza, la filiación, el sexo, la clase social, la riqueza, las ideas políticas ni las creencias religiosas. "*

Artículo 36. *" Los ciudadanos de uno y otro sexo, mayores de veintitrés años, tendrán los mismos derechos electorales conforme determinen las leyes. "*

Artículo 40. *"Todos los españoles, sin distinción de sexo, son admisibles a los empleos y cargos públicos según su mérito y capacidad, salvo las incompatibilidades que las leyes señalen".*

Artículo 43. *"La familia está bajo la salvaguardia especial del Estado. El matrimonio se fundamenta en la igualdad de derechos para ambos sexos, y podrá disolverse por mutuo disenso oa petición de cualquiera de los cónyuges, con alegación en este caso de justa causa. los padres están obligados a alimentar, asistir, educar e instruir a sus hijos. el Estado velará por el cumplimiento de estos deberes y se obliga subsidiariamente a su ejecución.*

"Los padres tienen hacia los hijos habidos fuera del matrimonio los mismos deberes que respecto de los nacidos en él. Las leyes civiles regularán la investigación de la paternidad.

No podrá consignar ninguna declaración sobre la legitimidad o ilegitimidad de los nacimientos ni sobre el estado civil de los padres, en las actas de inscripción, ni en filiación alguna."

1.3 El treball de la dona

A Catalunya el primer terç del segle XX va ser un període de gran entrada de les dones en el mercat del treball. Un treball que va ser molt diferent del realitzat pels homes. No es pot quantificar les dones actives, ja que les xifres són inexactes i reflecteixen variacions negatives que han fet invisible d'alguna manera el treball femení.

La taxa més baixa de treball femení es troba a l'agricultura i la més alta a la indústria el sector que va créixer. (Fig. 3)

Malgrat la seva importància, la incorporació de la dona al món laboral va estar subjecta a forts condicionaments de gènere. En aquest sentit, les actituds davant el paper primordial com mare i esposa van determinar que socialment el treball domèstic no solament va ser el més adequat per la seva condició sinó també l'únic acceptable.

La identitat cultural de les dones no es va formular, com en el cas dels homes, a partir del treball sinó a partir de l'exercici de les seves responsabilitats familiars.

Això va tenir conseqüències importants, expectatives com el treball de la dona.

D'una banda va permetre negar el treball domèstic com a categoria de treball. D'altra banda desvaloritzava el treball assalariat femení, ja que en comptes de presentar-lo en termes de responsabilitat a l'economia familiar no deixava de considerar-se secundari i complementari al masculí.

Hi va haver pensaments negatius al sector masculí de la societat amb la incrementació dels drets de la dona. A continuació dos exemples:

-Temor a la pèrdua de l'autoritat masculina a la família.

-Caràcter competitiu de la mà obra femenina.

Aquest conjunt d'elements influïa negativament a la situació laboral de les dones. Per exemple, en l'àmbit salarial. Es constata perfectament que els sous de les treballadores eren la meitat o un terç inferiors als dels homes, en igualtat de condicions.

A llocs més qualificats consta una important presència de dones als treballs d'oficina i administració pública. Especialment entre dones de petita i mitjana burgesia, fins llavors allunyades del mercat laboral.

Fig. 3: Dona treballant a la oficina (1930)

1.4 El món laboral

Pel que fa al món laboral les estadístiques de treballadors d'ambdós gèneres va ser d'un 58% d'homes i 42% dones a València. Això significa una presència femenina "oficial" al món laboral, molt alta.

Queda constància de més col·laboració femenina a la indústria de la moda, vestit i complements, seguit per la indústria de l'alimentació, indústria del tèxtil i fàbrica de tabacs. I encara que hi ha moltes dades que no es van recollir (i que per tant avui no ens han arribat) hi havien moltes més dones al treball domèstic. Col·laborant en negocis familiars (agrícoles o comercials) o realitzant treballs temporals.

El treball femení era només el treball complementari, com s'ha explicat abans.

Fig. 4: Dones treballant al camp de Guadalajara 1932.

Així doncs al primer terç del segle XX les dones del poble, una vegada casades, realitzaven feines "lleugeres", vinculades al camp, empaperar taronges, cebes...o directament a la recol·lecció agrícola especialment productes destinats al comerç (Fig. 4).

Fig. 5: Joves treballant a l'indústria. (Múrcia)

A la indústria tèxtil les joves obreres acudien a les fàbriques mentre eren solteres. Aquest era el cas de les denominades maquineres o filadores de teixits. Una vegada casades solien exercir els mateixos oficis en condicions de major precarietat laboral "per a no desentendre la família" (Fig. 5).

1.5 L'educació

El govern de la Segona República es va posar el repte d'eleva el nivell cultural a Espanya perquè pràcticament la meitat de la població era analfabeta. Va aprovar una llei d'ensenyament i va incrementar el pressupost un 50% per fer enfront les reformes.

Així doncs es va preocupar d'augmentar el nombre de professors i fent que l'educació fos gratuïta i laica. Es van fer aules mixtes a totes les escoles. Així doncs, aquest país disposava d'una educació de les més avançades del continent.

1.5.1 Educació coeducativa

L'escola ensenyava les matèries comuns i va introduir de noves, com a l'esport, jocs a l'aire lliure, música o matèries plàstiques. Com també van ensenyar el treball manual.

Aquest nou sistema va rebre crítiques per la coeducació, és a dir la mateixa educació per nens i nenes a les mateixes condicions. Per primera vegada el claustre de les escoles de magisteri era mixta. (Fig. 6)

Les professores republicanes es van convertir en un model de les seves alumnes i pel conjunt de la societat, que normalment aquesta professió solia ser de dones.(Fig. 7)

Les mestres van tenir un paper molt important i anys després s'ha reconegut. Van fer possible aquest avanç i que van entendre la necessitat d'un país afectat per la pobresa i la desigualtat.

Fig. 6: Escola coeducativa republicana. (imatge 1)

Fig. 7: Escola coeducativa republicana (imatge 2).

Sumaven altres fets que incidien a les escasses taxes d'escolarització entre la població femenina. Per exemple, entre les classes treballadores tant el camp com la ciutat les nenes s'escolaritzaven poc temps i irregularment ja que des de petites havien de contribuir a la precària economia familiar. La família mostrava prioritat en educar als nois.

2. La Guerra Civil i com va afectar a les dones.

2.1 Introducció a la Guerra Civil

Fig.8: Dona armada a la Guerra Civil espanyola.

La Guerra Civil va ser un conflicte armat que es va produir a Espanya entre els anys 1936 i 1939, tot i que les causes de la seva gestació cal buscar-les en anys anteriors. Al principi es va pensar que aquesta seria una guerra curta, una guerra de diversos mesos de durada, però posteriorment es va estendre en el temps. El món de la guerra sempre ha estat terreny masculí. Els homes eren els que regien l'espai públic i polític, mentre que les dones es limitaven a l'ambient domèstic.

Era el sexe feble, i se "l'hi protegia". Però també en nombroses ocasions ha pres les

armes (Fig.8), bé per protegir la seva família o fins i tot liderant atacs. A més, aquestes havien d'unir a la duresa de la guerra i de la violència pròpia del conflicte, les vexacions i agressions sexuals.

2.2 Bàndols de la Guerra Civil

El bàndol republicà i el bàndol nacional van ser els dos bàndols que es van enfrontar a la Guerra Civil Espanyola, un dels conflictes bèl·lics més destacats de la història d'Espanya.

Va tenir lloc després del cop d'estat ocasionat per l'exèrcit contra el sistema de govern de la Segona República el juliol de 1936 i després de tres anys de lluita va tenir fi en 1939, en la qual el bàndol nacional liderat Francisco Franco declara la victòria instaurant una dictadura (Fig. 10).

2.2..1 Bàndol nacional

Un dels bàndols enfrontats en la Guerra Civil espanyola va ser el nacional que estava compost per les forces polítiques de dretes. Exemple: La Falange Espanyola.

El bàndol nacional va comptar amb el suport de l'Església Catòlica "víctima" de l'assetjament de la Segona República.

S'oposava a tot el que defensava el bàndol republicà i el seu principal objectiu era instaurar una dictadura militar. Liderat per Francisco Franco.

L'alçament va tenir èxit sobretot en l'Espanya interior, amb Castella i Lleó, Galícia, Aragó, Andalusia i a això se li van unir les Canàries i les Illes Balears.

Una gran lluita d'igualtats

2.2.2 Bàndol republicà

Aquest bàndol defensava principalment la República, la Constitució i les llibertats que es donaven en ella. Estava recolzat en la seva gran majoria per la classe obrera i estava dirigit per Juan Negrín.

Les zones més industrialitzades i desenvolupades van ser les que van recolzar a la República, entre elles es trobaven Catalunya, Cantàbria, Astúries, Madrid, el País Basc, Castella-la Manxa, Badajoz i tota la costa mediterrània des de Girona fins a Màlaga. (Fig. 9) (Fig. 10).

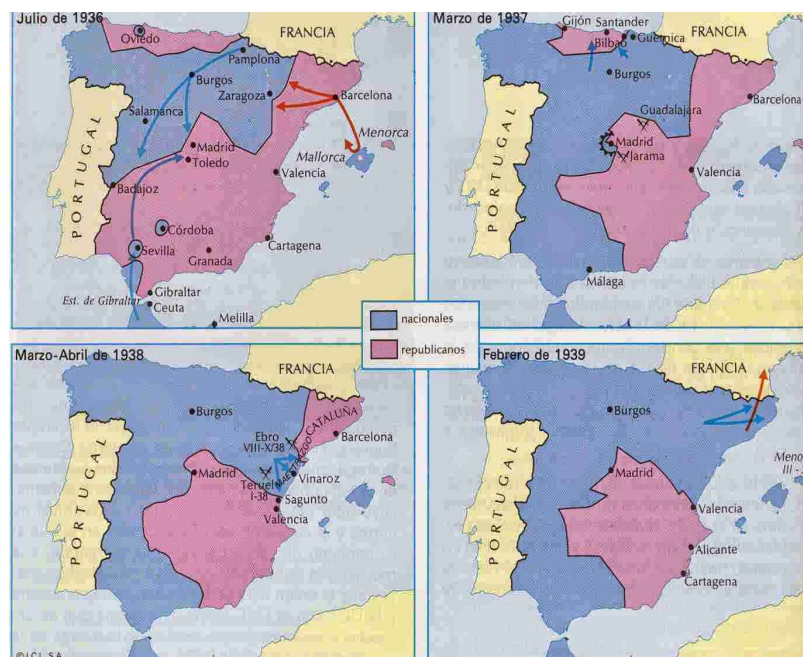

Fig. 9: Evolució dels bàndols des de 1936 a 1939

ELS BÀNDOLS ENFRONTATS

REPUBLICANS	NACIONALS
<ul style="list-style-type: none"> • Controlarien les zones urbanes i industrials. • Milícies populars • Suport de guàrdies d'assalt, classes populars, petita burgesia, part exèrcit	<ul style="list-style-type: none"> • Controlarien zones agrícoles. • Exèrcit d'Àfrica i gran part dels efectius militars. • Suport de l'exèrcit, Església, sectors conservadors.

Fig. 10: Ideologies dels diferents bàndols

2.3 Paper que van escollir les dones durant el conflicte

El paper de la dona al llarg de la història hem vist que sempre és a un segon pla dins del món de la guerra, masculí, ja que és el gènere valent i fort, enfront del paper femení pacificador i donador de vida.

De fet, la seva única aparició ha consistit al llarg del temps en acompanyar els exèrcits com cuineres i prostitutes, és a dir, sempre al servei de l'home soldat. Però també comptem amb excepcions.

En aquest moment les ciutats estaven desertes d'homes que havien partit al costat de les tropes de Franco. Per tant, l'única defensa existent depenia de les dones que havien quedat cuidant de la llar i les collites. És a dir, insistint en la vida domèstica que sempre ha catapultat a la dona.

El canvi es produeix amb la introducció de noves tàctiques de guerra que s'explicarán més endavant.

- Ens centrarem en les dones del bàndol republicà.

2.4 Les dones al bàndol republicà

El fracàs alçament al 1936 va influir a tot el bàndol republicà, i també a les dones. Les dones del bàndol republicà també van estar presents al món polític i social. Va ser la guerra civil la que li va atorgar un nou rol dins de la societat, actuant de catalitzador de la mobilització femenina.

2.4.1 Les milicianes

Aquesta nova condició va tenir un paper realment important en la societat espanyola. Les milicianes eren dones que van participar en lluites i batalles durant la Guerra Civil. No van conformar-se des d'un principi a estar a la rereguarda, va incorporar-se a poc a poc a les milícies i participar de manera activa als combats. No va durar molt aquesta situació, ja que, a finals del 1936 el govern va retirar a les dones del front i van passar de dir-se "Dones del front i rereguardia" a "Dones de rereguarda", és a dir, van tornar a la situació del principi.

En els primers mesos de guerra, la lluita armada va deixar la porta oberta tant a homes com a dones, ja que els desitjos d'agafar les armes eren compartits per tots dos sexes. A diferència dels homes, que van ser reclutats i buscats de manera directa per a la immediata incorporació a les milícies i formar l'exèrcit popular, la dona va triar lliurement la seva participació en elles (Fig. 11) Encara que, la incorporació de les dones va mobilitzar als homes.

Van rebre moltes crítiques pel simple fet de ser dona.

Les dones van ser les heroïnes de la rereguarda, model a imitar per totes elles. Aquesta imatge va arribar a ser un factor important en les estratègies per mobilitzar les dones cap a les causes antifeixista i revolucionària.(Fig. 12)

Miliciana republicana

Fig. 11: Miliciana republicana.

Fig. 12: Milicianes al Septembre del 1936.

2.4.2 La infermeria a la Guerra Civil

El principi de la Guerra Civil es caracteritza per la falta de personal sanitari, especialment infermeria i un número cada vegada més alt de ferits i malalts que necessitaven assistència.

(Fig. 13)

D'acord anaven transcorrent els dies, i davant l'augment de la demanda de cures, cada vegada eren més les joves voluntàries que es desplaçaven als llocs requerits per atendre els ferits; impulsades pel compromís polític o per altruisme. Voluntàries que, en molts casos, no tenien formació sanitària o bé era bastant incompleta

Les infermeres que exercien ho feien d'una manera molt coherent i amb hospitalitat van acollir a tots per igual, actuaven més enllà de la seva ideologia. (Fig. 13)

Per la falta d'infermeres, els estudis per accedir a aquesta professió eren molt més curts. L'Institut de Medicina va establir un any d'estudis previs amb una lliçó cada dia.

Fig. 14: Infermeres a Barcelona

Fig. 13: Cartell d'infermeria a Barcelona.

Una gran lluita d'igualtats

3. Fi de la Guerra Civil

Després de la caiguda de Catalunya, el govern es va traslladar a la zona centre. Les diferències entre els republicans van precipitar el final de la guerra. La Guerra Civil comença amb un cop d'Estat i termina amb un altre així doncs, el març de 1939 el coronel Casado va donar un cop d'estat a Madrid i els republicans es van rendir.

El 28 de març, l'exèrcit nacional entrava a Madrid, i en tres dies va ocupar la resta del país. Posant fi a gairebé tres anys de conflicte, la guerra civil entre el bàndol republicà i el bàndol revoltat (format per la Falange espanyola i altres grups conservadors), va acabar l'1 d'abril de 1939 amb la victòria del bàndol nacional amb el general Francisco Franco al capdavant.

L'1 d'abril del 1939 Franco signava un document que donava per acabada la Guerra Civil.

(Fig. 15)

Fig. 15: Document signat per Francisco Franco "La guerra ha terminado"

4. El franquisme

El Franquisme és un moviment o ideologia de caràcter feixista. Va ser una dictadura liderat pel general Francisco Franco des de 1939 fins a 1975. Es considera que el franquisme té dues etapes. La primera des de 1939 fins a 1959 (intent d'establir un Estat totalitari inspirat en el feixisme i portar al país a l'autarquia econòmica). I la segona des de 1960 a 1975.

L'1 d'octubre de 1936, en plena guerra civil Francisco Franco és proclamat i escollit Generalíssim de tots els exèrcits. La mort del general Francisco Franco és ell 20 de novembre del 1975, significa quasi 40 anys de dictadura. Després d'això hi ha uns anys de transició i així doncs, començarà la democràcia.

Francisco Franco Bahamonde, conegut com a Francisco Franco o simplement Franco. (Fig. 16)

Fig. 16: Francisco Franco

4.1 Valors que va imposar el Franquisme

Principalment, va imposar una moral cristiana molt estricta, així com, l'església sempre estava present a totes les "cerimònies" (casament, bateig i enterrament). També es va prohibir el matrimoni civil o divorci.

Franco va ser profundament catòlic, de manera que, tenia idees molt conservadores. D'una altra banda, per l'església va ser l'enviat per Déu.

Per tots dos (església i Franco) la dona tenia una professió molt clara, les seves labors. I un futur, el matrimoni catòlic.

Els mètodes anticonceptius estaven prohibits, l'avortament penat, encara que en cas de deshonra es podia contemplar la reducció de pena per a les dones solteres.

4.1.1 El destí de les dones

El destí de la dona és ser esposa i companya de l'home, formar una família i educar els fills i tenir-ne cura. El lloc on la dona desenvolupa les seves activitats és la llar, perquè és on viu amb la família. Però la seva missió no és només material; els seus deures no són només tenir cura dels fills i de l'espòs corporalment, sinó que ha de ser, per a l'espòs, la companya i, per als fills, la primera educadora (...).

La dona té l'obligació de saber tot el que podríem anomenar la part femenina de la vida: la ciència domèstica és potser el seu batxillerat. Un arquitecte no pot ser bo si no dibuixa bé; un enginyer, sense el coneixement de les matemàtiques, seria un fracàs. Passa el mateix amb les dones: cuinar, planxar, cosir, etc., són problemes que, en un moment donat, haurà de resoldre; per tant, ha de ser capaç de fer-ho.

Enciclopedia de la Sección Femenina, 1957. (Traduït al català).

4.1.2 Les principals mesures que van afectar a la dona

- Les dones no podien heretar.
- No podien emancipar-se i marxar de la casa paterna fins als 25 anys, si no era per matrimoni o per fer-se monges.
- No podien disposar dels seus béns sense el permís del marit.
- No podien treballar sense el permís del pare o del marit, ni cobrar el seu propi sou, que passava a mans masculines.
- Eren majors d'edat després que els homes
- No podien exercir certes professions, ja que seria un esforç massa gran per a elles. Més tard es va permetre l'accés a qualsevol professió, però hi havia bastant discriminació.

4.2 L'educació durant el Franquisme

A partir de la Guerra Civil, els avenços en l'educació que s'havia aconseguit en la Segona República van ser liquidats radicalment.

Cal esmentar aquest fragment un text sobre l'educació al franquisme: "*Mestres assassinats, exiliats o depurats, tancament d'escoles i instituts i implantació d'un ensenyament feixista i clerical.*"

La nova educació queda definida així:

La religió catòlica, imposada com obligatòria. Recordem que l'església donava suport a Franco i viceversa. Cal esmentar un intens patriotisme, per exemple en la pujada de la bandera, himnes, cants... Dins d'una sèrie de valors dins de la nova Espanya (disciplina, sacrifici, servei...) entre d'altres. (Fig. 17)

El nou sistema feixista torna a l'establert a les lleis del 1857, establint un endarreriment en l'educació en comparació amb altres països.

Aquesta educació constava de:

- Educació primària fins als 12 anys.
- Batxillerat (classes mitjanes o altes) després de la primària.

Un sistema per un país subdesenvolupat en el qual la mà d'obra no qualificada no era necessària. I en general reservava l'educació per les classes amb comoditats i benestants

Els sous dels mestres eren molt baixos, i tristament, la qualitat d'aquests no era l'oportuna, ja que el franquisme, no buscava tenir la millor educació, sinó **la necessària**.

La manera d'ensenyar era a partir del **dogmatisme** (sense ser capaç d'acceptar una altra opinió) i la **memòria** (l'alumne no havia d'entendre, sinó memoritzar).

Fig. 17: Escola feixista amb la bandera d'Espanya i una creu en representació a la religió imposada.

4.2.1 L'educació de les dones

"El niño mirará al mundo, la niña al hogar"

L'educació dels joves en els règims dictatorials sempre ha estat essencial per "dominar" a la població i inculcar als joves els valors de l'estat. L'educació mixta de la Segona República es suprimeix i en el seu lloc s'implanta un altre sistema. Se separa els alumnes de les alumnes per "raons d'orde morals"

Principalment es separava a la dona per la seva biologia (fet de ser mare) i per articles de la Bíblia relacionats amb Eva. Però realment el que no es deia era per la falta de confiança que es tenia en el sector femení o per a què poguessin fer i estudiar el mateix que un home. No admetien a dones en el Batxillerat perquè no es considerava apropiat per la ment femenina.

Per al règim franquista l'educació de la dona sempre ha estat de reproductora, educadora de les generacions vinents i el suport de l'home. Així que la dona havia d'obeeir el seu cicle vital; el de filla, esposa i mare.

Sempre s'ha relacionat als nens amb l'estudi (sobretot per anar a la mili) i les nenes a cuidar als germans o estar a casa quan els pares treballen. Aquest masclisme, passava de generació a generació a través de la família o les mateixes dones.

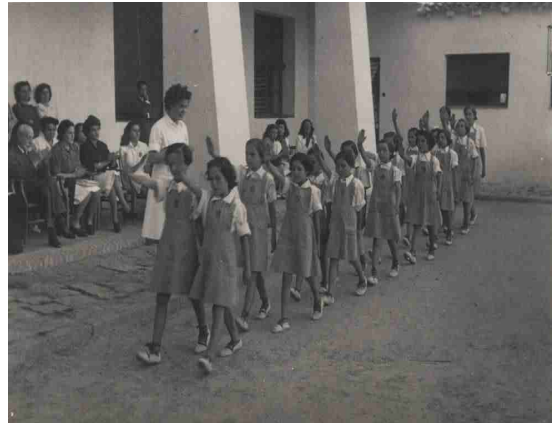
Educació femenina: La seva educació es va orientar a la preparació per a la vida a la llar, ser la perfecta esposa i per això se les va recordar i educar sempre les qualitats pròpies del femení: la modèstia, obediència... Així, en els centres de la Secció Femenina s'impartia un pla d'estudis compost per les següents matèries:

- Formació religiosa (Dogma, Moral, Litúrgia)
- Formació política (Història de la Falange, doctrina política i econòmica de la Falange) (Fig. 19)
- Formació domèstica (Pedagogia familiar, economia domèstica ,cuina, tall i confecció ...) (Fig. 18)
- Música (cors i danses) i gimnàstica

Totes elles, destinades a ensenyar a portar una llar i exercir bé la seva futura professió d'esposa i mare.

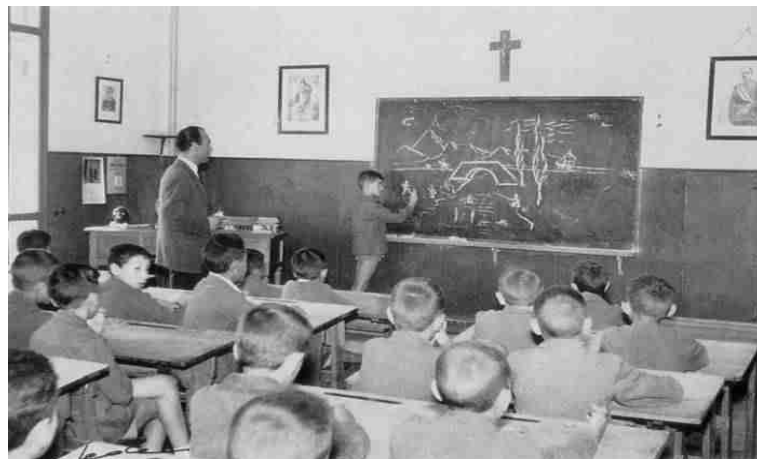

Fig. 18: Nenes en formació domètica

Fig. 19: Nenes en formació política

Educació masculina: En comparació amb les nenes, els barons a part de donar les assignatures bàsiques, se'ls preparava perquè en el futur fossin homes valents i forts per estar al servei de la pàtria. Per això, com he dit abans; també se li donava especial atenció a la formació militar. (Fig. 20)

Fig. 20: Escola d'infants

4.3 L'àmbit familiar i les mestresses de casa

Dominava un **model patriarcal**, en què sempre la dona estava sotmesa a l'home.

Així, les dones, éssers fràgils físicament i mental (pel franquisme), dominades pels homes, havien de deixar els seus llocs de treball, per tal de tornar al lloc que els pertocava i aconseguir que aquestes noves famílies es mantinguessin unides i és crees així la nova societat desitjada pel règim de Franco.

Dintre de la llar aquesta era totalment "esclava" de l'home, tan social, com a intel·lectualment i físicament. La seva fi a la vida era el seu lliurament al seu marit, a qui devia fidelitat i entrega contínua. Cada família era diferent, però d'alguna manera tenien unes mateixes característiques o modus vivendi. (Fig. 21)

D'una part, la dona quasi sempre estava a casa, cuidava d'ella i dels seus fills (que en aquella època no solien ser pocs). S'encarregava de criar-los, alimentar-los i educar-los. D'alguna manera es pot dir que la dona i mare franquista portava ella sola la llar. Fins i tot si treballava fora de casa, que no era molt habitual, només si faltaven diners.

Per l'altra part, normalment, els homes treballaven fora, portaven els diners i només calia que arribessin a la llar per demanar a la dona ni tan sols el seu sopar. En pocs casos, a l'època franquista l'home ha ajudat en les tasques de neteja a casa, ja que això era "per les dones".

Quasi sempre, els pares tenien devoció pels fills barons, ja que, com s'ha explicat en aquest treball, ells seran els que es formaran i treballaran, i les filles les que només aspiren a netejar i tenir més descendència. Significava, que igual que la dona estava per satisfer a un home, d'alguna manera es reflectia als seus fills, i la filla estava sotmesa al fill baró. Això no passava en tots els casos però sí en la majoria.

Fig. 21: Ideal de la família en el Franquisme

Fig. 22: Dona parant la taula

En aquesta situació a casa també s'inculcava masclisme. Com això ja es veia normal,

moltes vegades era la mateixa mare la qual a les seves filles educava només perquè en un futur estiguessin a casa (netejant i cuinant) i dominades per un home. En canvi, els fills barons no tenien aquestes "preocupacions". (Fig. 22)

4.4 El treball de la dona fora de casa

Com està explicat abans, la dona va deixar el seu treball per crear la perfecta família catòlica. El treball de la dona a principis del Franquisme no estava "ben vist", almenys que fossin viudes o que no podien mantenir a la família amb el salari de l'home.

Només podien exercir determinades labors. La majoria del treball assalariat femení no estava cotitzat, i eren labors bàsiques i poc remunerades. Per exemple, feines de camp o servei en altres cases eren dels pocs treballs que podien exercir sense ser criticades.

Quan va anant passant els anys, amb la industrialització va anant apareixent diversos oficis relacionats amb la indústria, per exemple, teixidores.(Fig. 23)

D'una altra banda, també va anant augmentant el nombre d'infermeres, ja que era considerat un treball femení.

Va aparèixer la professió de perruqueres i estilistes.

Els treballs amb més "importància" eren ocupats per homes, per no dir que eren quasi tots. No es veien per exemple, dones metges, empresàries, o fins i tot, la quantitat de mestres de la República ja no estava.

Va ser una etapa de retrocés per a la dona en el món laboral. (Fig. 24)

Fig. 23: Teixidores

Fig. 24: Mestressa de casa

4.5 La publicitat

La publicitat durant el Franquisme va ser una etapa molt dura per la dona i els seus valors. Realment aquesta imposava uns valors masculistes. Podem arribar a la classificació de dos estereotips de dones durant aquests anys.

- L'estereotip de dona que només està per satisfer a un home. Ens presenta una dona despersonalitzada amb l'única funció que se li valori el seu cos per damunt de les seves qualitats. S'imposava a dos tipus d'anuncis publicitaris: productes creats especialment per dones, però que d'alguna manera sempre intervenia un home i a productes destinats a homes però amb la finalitat de controlar a una dona.
- L'estereotip de dona que només està a casa i la seva vida gira entorn ella. No hi ha ni aficions ni personalitat. Viu per la llar i la seva família. Aquest tipus de publicitat no ajudava a desenvolupar a la dona en el món laboral.

Aquest anunci és fet per l'empresa de rellotges IWC a 1970. (etapa final del franquisme)

Proclama que les dones són complicades i impuntuals.

Elles netegen els cristalls de casa i ells només els de 42 mm (el rellotge)

Estereotip tipus 1.

Fig. 25: Anunci rellotges IWC

Anunci fet per l'empresa Glory a 1970 (també etapa final del franquisme)

Destaca la relació que té la secretaria amb el cap de l'empresa.

Producte fet per dones però en canvi sempre amb un home.

Estereotip tipus 1.

Fig. 26: Anunci mitjes Glory

Anunci fet per l'empresa ORNYL a 1960.

Destaca la frase de: "Él la ve todos los días en casa y en casa para su marido usted lleva bata"

La dona sempre es veu condicionada per l'home. I tant és així que la dona s'hauria de comprar aquesta bata per ell i no per ella mateixa.

Estereotip tipus 1. (Fig. 27)

Fig. 27: Anunci bates ORNYL.

Anunci fet per l'empresa d'Edicions Rodegar a 1965. Es tracta d'una edició d'un llibre de Juan Damasceno Rivera en el qual assegurava als seus lectors l'obediència de les dones.

Estereotip tipus 1.(Fig. 28)

Fig. 28: Anunci d'Edicions Rodegar.

Una gran lluita d'igualtats

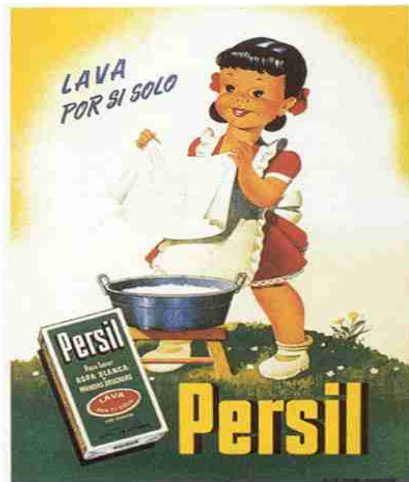

Fig. 29: Anunci Persil

Anunciat per l'empresa Persil a 1960. Ven un detergent però sempre utilitzant a la nena com imatge. Això crea un ambient masclista, en el qual sempre és la dona l'encarregada de netejar i des de petites tenen aquesta labor.

Estereotip tipus 2. (Fig. 29)

Anunci fet per l'empresa Lagarto a 1960. Es pot observar que la seva marca en productes de neteja (en aquest cas desgreixador) va per al públic femení. Podem veure que és així en haver-hi una dona amb un davantal i el producte a la mà.

Estereotip tipus 2. (Fig. 30)

Fig. 30: Anunci Lagarto

Fig. 31: Anunci conyac Soberano.

Per últim, l'anunci que més repercussió ha tingut. Anunci televisiu Conyac Soberano. En el qual la dona va a una bidet die dient-li que es preocupa pel seu marit per què cada vegada té pitjor humor, no li parla i hi ha un mal ambient entre ells.

En aquesta escena es veu a la bola de cristall de la vident escenes com: el marit li crida, li llença el plat a terra, o fins i tot li pega.

La resposta de la vident és: "*has pensado que tu marido trabaja muchas horas diarias y tiene derecho al llegar a su hogar a encontrar un agradable recibimiento*" i li recomana Conyac.

Es pot veure el masclisme que hi ha en aquest anunci infravalorant a la dona a estar a casa i haver d'aguantar els maltractaments de l'home. Per una altra banda, la dona ha de tenir tot perfecte per quan arribi l'home de treballar, per què pel simplement d'estar fora de casa, ha de tenir aquest honor (Fig. 31).

5. La revolució feminista a Espanya

Als anys de dictadura franquista, era impensable que pogués néixer qualsevol moviment en contra dels valors que transmetia aquest règim, concretament relacionat amb els drets de les dones.

A Espanya, el moviment feminista arriba més tard i té menys importància que en altres països. El 1975 és un any clau per les dones. Les Nacions Unides declaren l'any Internacional de la Dona.

Va ser conseqüentment a la mort de Franco. Dues setmanes després, se celebra a Madrid, les Jornades de la Liberació de la Dona. L'escenari, un col·legi de monges franciscanes, el Montpeller, al barri de la Concepció. (Fig. 32)

Més de mig miler de dones debaten i expressen les seves reivindicacions en aquests temes:

- La dona i la societat
- La dona i l'educació
- La dona i la família
- La dona i el treball
- La dona i els barris
- Els moviments feministes

Sota el lema de: "*Mujer lucha por tu liberación, ¡Únete!*" (Fig. 33)

Fig. 32: Jornades de la Liberació de la Dona a Madrid

Fig. 33: Dones sota el lema

Va ser una cita clau, una posada de llarg per al moviment feminista.

Durant aquestes manifestacions poques dones aconseguiren acabar el recorregut, perquè la policia armada ho impedeix. Carreguen amb totes les ciutadanes que volen reivindicar-se denunciant la desigualtat, perquè la manifestació era 'il·legal'.

5.2 Les Jornades Catalanes de la Dona

A Catalunya l'Associació d' Amics de l' ONU crea el Departament de la Dona. En el 1976 va ser un any molt important per la dona catalana. Al llarg de tres dies (27 a 30 de Març) es celebren 8 sessions de debats en les Jornades Catalanes de la Dona.

Per primera vegada, després de quaranta anys de dictadura, més de quatre mil dones i un centenar d'homes es manifesten concretament al recinte de la Universitat de Barcelona.

Prenent el relleu a les Jornades de Liberalització de les Dones a Madrid, l'any anterior. Les joves participants es revelaven davant situacions tan quotidianes com el fet d'haver d'ocupar-se de les tasques domèstiques que els eren assignades únicament per la seva condició de dona a diferència dels seus germans.

El propòsit general de les jornades era analitzar i debatre en profunditat sobre l'opressió i explotació de la dona, amb la finalitat d'oferir propostes transformadores i començar a posar-les en pràctica. En les conclusions es reivindicava el dret a un lloc de treball, la fi de la discriminació en el mateix, el reconeixement dels drets socials per a les treballadores de la llar, l'ensenyament públic obligatori, laic, gratuït, antiautoritari i no discriminatori i el dret a disposar del mateix cos

Fig. 34: Associació Catalana de la Dona

Segons La Vanguardia, afirma que les dones, van trobar de forma subjectiva un esdeveniment transformador.

Set mesos després, el 4 de desembre de 1976 (Fig. 35), l'associació feminista organitza un míting que esdevé històric.

Al voltant de tres mil persones acudeixen al 'Palau Blau Grana 2'. (Fig. 34)

Fig. 35: Reunió al 4 de desembre de 1976

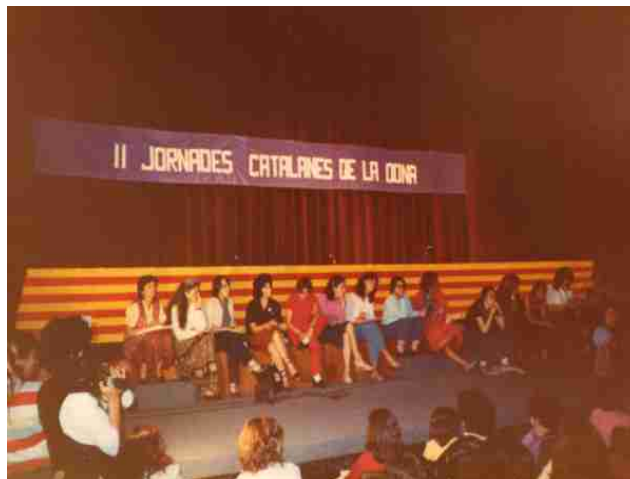
5.3 Posteriorment al 1975 i 1976

En la dècada dels 80 els objectius i la composició del moviment viuen una transformació de gran rellevància. Es van produir grans canvis legislatius: legalització dels anticonceptius (1977), la regulació del matrimoni i el divorci, la protecció de filles i fills nascuts fora del matrimoni (1981), la despenalització parcial de l'avortament (1985),

No només afecten a les dones, sinó que hi ha lleis, per exemple, la despenalització a les operacions de canvi de sexe, la derogació de la Llei sobre Perillositat Social i Rehabilitació Social (homosexualitat), o fins i tot la regulació de l'adopció, que afecten a tota la societat

Els centres de planificació familiar i les cases d'acolliment per a dones que han viscut violència masclista, autogestionats des del moviment en els 70, són gradualment integrats i absorbits pels ajuntaments

El 1985 unes 3000 dones celebren les II Jornades Catalanes de la Dona. Lluiten en contra de l'agressió a les dones i de la prohibició de l'avortament (Fig. 36)

Fig. 36: II Jornades Catalanes de la Dona

5.4 Lidia Falcón

Nascuda a 1935, va ser perseguida durant la dictadura franquista per les seves ideologies. Creadora el 1976 del Col·lectiu Feminista de Barcelona. En el 1977 va crear l'Organització Feminista Revolucionària a partir del qual es va fer el Partit Feminista d'Espanya.

Va ser escriptora i les seves obres es componen en: assaigs, biografies, teatre, narratives i cròniques. Alguns d'ells vinculats amb el món feminista.

Per exemple; tres idiotes espanyoles (1987).

En aquesta obra de teatre consisteix en tres monòlegs, a través dels quals, es pretén denunciar els problemes que pateixen en la societat d'avui les dones. En el primer, es mostra a una dona soltera, explotada per la seva pròpia família com si tractés d'una mestressa de casa. La segona ens acosta el problema laboral de les dones, a través d'una noia jove que aspira a un lloc de gran responsabilitat en una empresa. I finalment, el tercer monòleg retrata a una hippie.

Fig. 37: Lidia Falcón

5.4.1 Tortures que va rebre Lidia Falcón

Lidia Falcón va ser torturada fins a la sacietat en la tardor de 1974. Va ser copejada, insultada i humiliada. Però no només a la presó. També en els mitjans de comunicació del règim, un exemple va ser quan ABC no va dubtar en treure una portada amb la seva fotografia i vincular-la amb un atemptat de ETA.

"Billy el Niño"(Fig. 38). Nom clau per entendre la història de Lidia Falcón. És un antic membre de la policia franquista, inspector del Cos Superior de Policia.

En una de les entrevistes a Lidia Falcón feta per Sergi Tarín per la Marea, ella dona les següents declaracions:

"Le gustaba pegar y gritar. Era el que actuaba. Billy me decía que mi hija, de 18 años, también estaba en los calabozos y que allí podía encontrar novio. Fue casi lo primero, el saludo. Al cabo de horas, me puso en pie y me cogió de un brazo y me sacudió. Eso fue después lo más visible, cuando era lo menos importante, porque una parte del brazo se me puso negra. El primer puñetazo fue al hígado. Cuando intenté protegerme, me cogieron los brazos y los sujetaron para darme más puñetazos en el hígado. Esto se prolonga un tiempo que ya ni sé. Cuando se cansaron, me ataron los brazos y me colgaron de algo que tenían allí preparado para seguir pegándome. El abdomen fue lo peor. Me rompieron algún músculo, alguna capa que protege el intestino. Una de las veces me desperté en el suelo."

Fig. 38: Billy el Niño

5.5 Partit Feminista d'Espanya

Va ser constituït a Barcelona el maig de 1979, i legalitzat el 8 de març de 1981 (Fig. 39). El desinterès mostrat pels membres homes dels partits cap a la problemàtica femenina i la discriminació que sofrien les dones en els seus propis partits, va fer que sorgís la necessitat d'organitzar-se de forma autònoma. En aquesta línia es van crear el Col·lectiu Feminista de Madrid, afavorit per l'advocada Cristina Alberdi, i el partit que va crear Lidia Falcó.

Fig. 39: Partit Feminista d'Espanya 1983

"Nosaltres amb la col·laboració de molts altres grups feministes hem canviat absolutament les lleis. Per descomptat, no queda gens d'aquella legislació franquista que deixava a la dona sense drets i sense capacitat jurídica."

Considerar el feminisme com l'opció política per a la dona implica donar una alternativa global a la societat, des de tots els aspectes en què es decideix la destinació política, econòmic, social i cultural del nostre país, sense oblidar, com fan la resta de formacions polítiques, els interessos de la dona.

"S'ha de convertir la lluita de la dona en una lluita política."

Actualment aquest partit segueix lluitant perquè les dones d'Espanya (52% de la població) pugui accedir al poder polític, econòmic i social amb la implantació d'una veritable democràcia feminista.(Fig. 40)

Fig. 40: Partit Feminista d'Espanya actualment

6. La transició

La Transició espanyola és el període en el qual es va dur a terme el procés pel qual el país va deixar enrere el règim dictatorial del general Francisco Franco i va passar a regir-se per una Constitució que restaurava l'Espanya democràtica. Aquesta fase constitueix la primera etapa del regnat de Juan Carlos I.

Fig. 41: Juan Carlos I

7. L'actualitat

7.1 Hi ha una igualtat real entre homes i dones?

Durant els darrers vint-i-cinc anys s'ha produït un notable increment de la participació de les dones en la vida política, social i laboral, avalada per la Constitució, que consagra el principi d'igualtat i de no-discriminació per raó de sexe.

Els canvis de les formes de vida, juntament amb la legislació aprovada pels diversos governs, han permès que penetrin a la nostra societat actual les pautes de comportament i els valors de les dones europees. La legalització del divorci, la despenalització de l'avortament, el lliure control de natalitat, juntament amb els canvis de l'estructura familiar, han canviat el paper de les dones en la societat. Tanmateix, encara que avui tota la legislació impedeix que hi hagi discriminacions per raó de sexe, en la realitat encara hi ha desigualtats notables.

En el terreny de la política, les dones continuen tenint dificultats per ocupar llocs rellevants. Encara és reduït el nombre de diputades a les Corts espanyoles i al Parlament de Catalunya, on es va arribar a un màxim del 41,7 % el 2010.

Tot i que hi ha hagut dones ministres a Espanya des de la Transició, només una vegada (2008) s'ha constituït un executiu amb més dones (9) que homes (8). Malgrat que fa ben poc, han estat elegides alcaldesses en algunes grans ciutats (Madrid, Barcelona (Fig. 42)), en el conjunt d'Espanya el total aquestes no assoleix el 35%.

Fig. 42: Alcaldessa de Barcelona (Ada Colau)

En el terreny laboral queda molt camí per fer. Hi continua havent professions molt feminitzades i amb retribucions reduïdes -servei domèstic, neteja, etc.-i fins i tot persisteixen les diferències salarials entre homes i dones. En el món empresarial, professional i acadèmic la presència de dones en càrrecs de gran responsabilitat encara és molt reduïda. En els cossos de funcionaris, exceptuant l'ensenyament i la judicatura, el percentatge de dones és molt inferior al 50%.

7.2 Micromasclisme

Encara que els mitjans de comunicació anunciïn que s'ha evolucionat molt l'última dècada a Espanya. Podem veure a la vida quotidiana comportaments micromasclistes.

"El micro-masclisme és el masclisme normalitzat socialment. Així, es consideren micro-masclismes tots els comportaments interpersonals, els comentaris verbals i les actituds exercides per homes o dones que contribueixen a la dominació i violència contra les dones en la vida quotidiana." Es poden classificar en 4 tipus:

- **Utilitaris:** Afecten a les dones per la seva suposada capacitat en el treball domèstic i maternal. Un exemple seria a l'hora de tenir un fill, quan l'home aconsella a la dona que es quedi a casa.
- **Encoberts:** Són molt subtils i busquen la imposició de les "veritats" masculines per fer desaparèixer la voluntat de la dona. Un exemple és quan la mateixa mare dona per suposat que quan el pare ve de treballar, no se l'ha de molestar. Això ho fa saber també als fills.
- **De crisi:** Sorgeixen quan les dones comencen a trencar la balança de la desigualtat en la parella. Quan la dona surt al món laboral però l'home sempre posa en dubte qui farà les tasques domèstiques.
- **Coercitius:** En ells l'home fa servir la força moral, psíquica o econòmica per exercir el seu poder, limitar la llibertat de la dona i restringir la capacitat de decisió. Són petits detalls, com per exemple qui té el comandament a casa...

Són petites coses que la majoria no ens veiem però que donem per suposat que són coses d'home, o per una altra banda de dona a l'hora de sortir perjudicada.

Fig. 43: Micromasclisme coercitiu

Fig. 44: Micromasclisme coercitiu i encobert

(Fig. 44): La primera vinyeta la dona troba un gest romàntic que l'home pagui el sopar, mentre que és un acte micromasclista. Per què una dona no hi pot pagar? Fins i tot el cambrer mateix donaria per suposat que aquesta acció seria estranya. La segona vinyeta l'home diu que ell té un salari més elevat per ser home, fent la mateixa feina, aquí és més obvi.

(Fig. 46): Sempre, a tots els lavabos públics, o restaurants, l'home està sol en un lavabo, mentre que la dona ha de canviar als nens. Realment sempre ho fa ella? Un home no es pot fer càrrec del seu fill?

7.3 La diferència salarial a Catalunya

Segons la Generalitat de Catalunya: La principal conclusió de l'estudi, elaborat amb les últimes dades disponibles (relatius a l'any 2014) és que, de mitjana, les dones guanyen anualment un 26% menys que els homes, la bretxa salarial més alta des de 2008.(Fig. 45)

Aquest percentatge puja fins al 42,6% quan s'analitzen les franges salarials més baixes, ja que les desigualtats no són uniformes en tots els nivells salarials. L'estudi posa també de manifest que el salari mitjà anual masculí es va situar en els 27.477 euros mentre que el femení va ser 7.123 euros inferior, en concret 20.324 euros.

La desigualtat entre homes i dones en l'àmbit del treball es manifesta en la infravaloració dels treballs realitzats principalment per dones, en l'escassa presència de dones en llocs de lideratge i decisió, en les dificultats per conciliar vida personal, familiar i laboral, així com en la molt desigual distribució de les responsabilitats familiars, domèstiques i de cura. És a dir, la dona a més a més d'estar en el món laboral amb feines sense capacitat de lideratge, ha de tenir cura de la família i realitzar les tasques de la llar.

- L'home té un sou més elevat en tots els trams d'edat més que la dona.
- A partir dels 35 anys, la dona es troba en un lloc de treball amb un sou estancat, probablement per la seva conciliació amb la vida familiar.
- Amb més antiguitat de l'empresa, més diferència salarial entre homes i dones

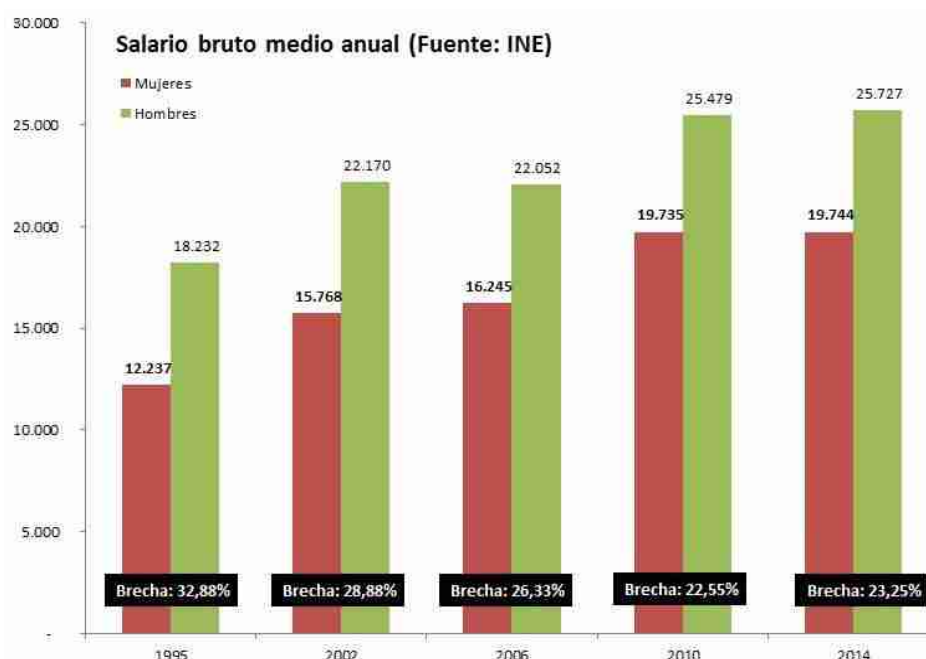

Fig. 45: Gràfic per mostrar la diferència salarial anual

Segons l'INE (l'institut nacional de l'estadística) a mesura que va passant d'any, la diferència salarial entre homes i dones és cada vegada major. El salari brut mitjà anual de

l'home i la dona augmenta, encara així el de la dona és inferior. L'any 2014 el salari de l'home es veia a 25.727€ i el de la dona a 19.744€, una diferència de 5.983€. Una bretxa del 23,25%.

Recentment s'ha promulgat en àmbit estatal la Llei d'igualtat efectiva d'homes i dones (Llei 3/2007, de 22 de març), on es recullen àmplies mesures per garantir a les dones com a col·lectiu desfavorit, més igualtat en matèria social, laboral, política i familiar i d'aquesta llei se centra fonamentalment en la prevenció de conductes discriminatòries, a fer efectiu el principi d'igualtat.

Les principals aportacions d'aquesta llei són notòries i les següents:

- Creació d'un permís de paternitat amb la seva corresponent prestació, amb l'objectiu de contribuir al repartiment més equilibrat de les responsabilitats familiars.
- La igualtat de tracte i la prohibició de discriminació per raó de sexe s'aplicaran independentment de la nacionalitat, residència o altres, és a dir, s'aplica a totes les persones físiques i jurídiques.
- Erradicar els desavantatges que existeixen pel fet de ser dona i que de vegades es manifesten en comportaments verbals o físics que puguin atemptar contra la dignitat de la persona i la discriminació per embaràs o maternitat.
- Es fixen normes específiques que permetin la paritat entre sexes en les institucions i en tots els àmbits de la societat, com a l'Administració pública i les forces armades i els cossos i les forces de seguretat de l'Estat.
- Fomentar la presència equilibrada de dones i homes en els consells d'administració de les empreses.
- Mesures que possibilitin la conciliació de la vida personal, familiar i laboral, així com l'adopció de mesures concretes per prevenir l'assetjament sexual en el treball.

7.4 Manifestacions

Actualment, a més a més de les conegudes manifestacions per violacions o violència a la dona, les dones d'Espanya el 8 de març de cada any surten al carrer pel dia Internacional de la Dona. Les manifestants han reclamat la plena igualtat de les dones i han denunciat la discriminació, els greuges i poder tenir les mateixes oportunitats laborals que un home. El patriarcat segons el diccionari és:

Sistema polític i jurídic en el qual els fills entren a formar part del grup a què pertany el pare i en prenen noms, drets i poders, que transmeten al descendent –o descendents– més immediat i directe en línia masculina.

He pogut cercar en Internet, que des de el feminisme més crític aquesta definició no s'ajusta a la realitat. Segons la escriptora Dolors Reguant, *el patriarcat és una forma d'organització política, econòmica, religiosa i social basada en la idea d' autoritat i lideratge de l'home, en la que se da el predomini dels homes sobre les dones, del marit sobre la muller, del pare sobre la mare i els fills i filles, i de la línia de descendència paterna sobre la materna.*

7.4.1 Barcelona, 8M 2018

Més de 200.000 persones, segons la Guàrdia Urbana, i 600.000, segons els organitzadors, la immensa majoria dones, han tenyit de lila el centre de Barcelona (han omplert el Passeig de Gràcia, en la seva confluència amb Diagonal) en la major manifestació feminista que es recorda a la capital catalana amb motiu del Dia Internacional de la Dona (Fig. 46).

Sota el lema de "*Paramos para cambiarlo todo*" les manifestants (alguns homes) reivindicaven els seus drets, en contra de la violència masclista i la diferència salarial (Fig. 47).

Fig. 46: Manifestació 8M Barcelona 2018

Fig. 47: Manifestació 8M Barcelona 2018 (2)

La manera en què aquestes manifestants criden pels seus drets com a dones és molt empàtica. Per una altra banda, hauria d'haver-hi plena igualtat i no produir-se aquestes situacions en les quals les afectades i les no afectades han de sortir al carrer, encara que són necessàries aquestes reivindicacions. Però no només per a dones, sinó per a fills, filles, marits, mares... És una manera d'aprendre.

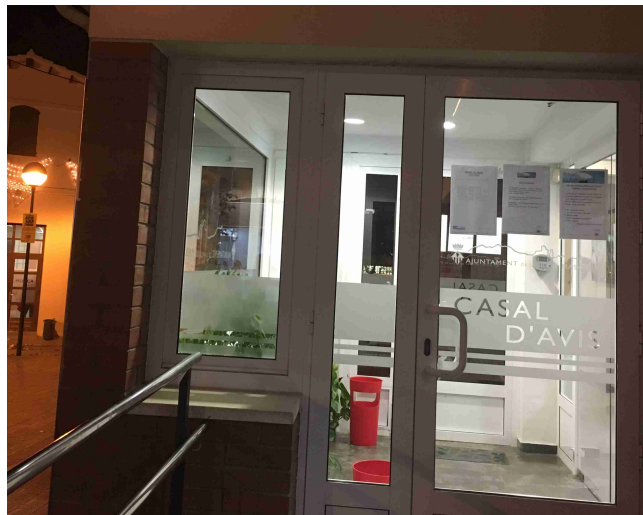
Una gran lluita d'igualtats

Marc pràctic

1. Entrevistes TDR al casal d'avis

A la part pràctica d'aquest treball he realitzat cinc entrevistes individuals a dones (entre 79 i 95 anys) i una entrevista col·lectiva d'unes 9 dones. Van ser els dies 18 de Desembre del 2017 i el 22 de Març del 2018 al Casal d'Avis de Masquefa (Fig. 48)(Fig. 49), això m'ha fet adonar de la duresa de la vida de les dones en els anys del franquisme i així poder contrastar-ho amb la part teòrica del treball.

A més a més aquesta part no era buscar a Internet sino que, cercar fonts d'informació importantíssimes, com són els testimonis reals que van viure els fets en primera persona i ens poden narrar aquestes històries de fa anys. A l'**annex D** trobem les entrevistes en paper apuntades al moment. I a l'**annex E** les grabacions de les entrevistes.

Fig. 48: Casal d'avis Masquefa

Fig. 49: Casal d'avis Masquefa (2)

A continuació les cinc entrevistes individuals.

1.1 Entrevista 1

Nom: Dora Torres Pujol (Fig. 50)

Data de naixement: 1933 (85 anys)

Lloc de residència durant aquest període: Hostalets de Pierola

Infància

Dora narra una història molt crua. Era conscient de qui era Franco i que feia des de petita. Ella va anar molt poc a l'escola, aquesta era una casa de pagès, a més a més, era molt lluny. Per això actualment només sap escriure en castellà (encara que parli català) i llegir pel seu compte, sempre posava de referència a la seva mare que era analfabeta. Dora havia nascut en una família pobre.

Recorda que les mares a casa eren l'eix de la família pràcticament, però en el seu cas, la mare treballava i ella diu que la seva àvia ho va ser tot.

El pare en canvi, va anar a la guerra amb tres tiets més. En un principi lluitava en el bàndol republicà però després va canviar al nacional. Recorda molt bé que els nacionals van entrar a Masquefa i Hostalets el 23 de Febrer. El pare va tornar malament per les conseqüències del conflicte bèl·lic. Després d'això i al estar a casa, el pare no es va implicar en cap tema polític després de la Guerra Civil.

Tenia un germà, i no els tractaven per igual a tots dos, segons Dora "ell era el nen". Era treballador, no sabia ni llegir ni escriure. Va tenir meningitis i va quedar amb seqüeles.

Vida de casada

Es va casar amb 24 anys, el seu marit era porter del cinema d'Hostalets de Pierola. Ja casada en sortia molt. El pitjor del seu matrimoni eren els seus sogres. La mare del seu marit no volia acceptar-la en la família per ser republicana. Realment Dora narra un matrimoni molt dur i assegura que no va ser feliç casada. Quan la mare del marit va morir, el seu sogre la tractava malament i a més a més d'haver de cuidar d'ell, sempre la comparava amb la sogra. El sogre l'obligà a estar de lute 2 anys per la mort de la seva esposa.

Fig. 50: Dora Torres Pujol

1.2 Entrevista 2

Nom: Irene Allué

Data de naixement: 1944 (74 anys)

Lloc de residència durant aquest període: Cornellà

Infància

Nascuda en una bona família. Eren quatre germans (dos nois i dues noies) encara que va morir un germà, els pares inculcaven la mateixa educació a tots tres. Segons Irene, el seu pare era avançat al seu temps.

La seva mare "ho era tot" com ara, assegura. Feien molt bona labor, ella administrava els diners que arribaven a casa. Però el seu pare i la seva mare es complementaven, tots dos feien de tot.

En el tema de l'educació, Irene diu que no va rebre la mateixa que la seva mare, nascuda a 1918, la van posar a servir o cuidar nens.

A l'escola recorda l'himne de tant en tant i sobre tot la separació de nens i nenes en les classes. Tenia clar des de petita que no volia ser una mestressa com ho eren les de llavors.

Vida de casada

Es va casar al 1968, i va continuar treballant de mestressa de casa. Recorda un matrimoni feliç, encara que hi havia molta diferència entre la vida de casades i les solteres. Més que res per les responsabilitats de mare i les tasques de casa.

Una gran lluita d'igualtats

1.3 Entrevista 3

Nom; Maria Mercè Saenzdepablo Alert

Data de naixement: 1935 (83 anys)

Lloc de residència durant aquest període: Masquefa

Infancia

Sentia parlar de Franco però no sabia qui era. Eren 3 germanes i un germà, i per sort els tractaven igual, la gran i ella eren molt bones estudiants, com la seva mare, però la mitjana era més tossuda.

Té admiració al seu pare, assegura que era un home que sabia fer de tot, era director de teatre, però podia arribar a ser paleta, feia cadires, sabater etc, per poden portar diners a casa.

La mare, sabia llegir i escriure, molt bona dona. Maria Mercè relata que fins i tot ella es va encarregar dels seus fills.

Tots dos, administraven els diners a casa.

Explica que a ella li encantava llegir, i a la tarda quan feien labors, no deixaven dir el que pensaven a les noies i ella raonava per que així la castigaven llegint en veu alta. Sempre en castellà, per això avui en dia només sap escriure en castellà.

Recorda molt bé la separació de classes, i assegura que els nois mai han fet labors, mentre que les noies estaven obligades. També esmenta el mal caràcter de les mestres i l'himne fascista.

Vida de casada

Maria Mercè ha tingut tres fills. Recorda una vida de casada molt feliç, va viure bé. Ella i el seu marit tenien una bona connexió. Van viatjar molt, Londres, França, Suïssa, Alemanya, perquè els seus fills n'aprenguessin els idiomes. Va a estar 10 anys a Suïssa, el seu marit era director d'una fàbrica, mentre que ella era perruquera.

Té molta admiració pel seu marit també, va estar molt enamorada.

1.4 Entrevista 4

Nom: Josefa Luque Moya

Data de naixement: 1936 (82 anys)

Lloc de residència durant aquest període: Barcelona

Infància

Josefa s'ha criat amb una segona mare i el seu pare. Ella sentia parlar als seus pares del que passava. Va viure la penúria de la post guerra.

La seva mare s'estava a casa, cuidant als nens i dedicant-se plenament a la casa.

El pare treballava molt per poder tirar a la seva família endavant, ja que eren nou fills, cinc noies i quatre nois. Els tractaven igual, encara que sempre havien tingut preferència pels nois i havien de ser educats per treballar, les nenes no.

A l'hora de l'estudi, excepte per aquesta preferència, va rebre la mateixa educació que els nois. Els pares eren estrictes en aquest àmbit. El germà gran va continuar els seus estudis més enllà del col·legi, els altres no, ella per exemple, va sortir de l'escola amb 14 anys.

Josefa té molts records de l'escola, assegura que tenia molt bones professores. Hi havien molts alumnes, però no era mixte, hi havia separació. Però tenien les mateixes assignatures. Recorda que es cantava l'himne de tant en tant, i que la religió sempre havia estat present a les escoles.

Vida de casada

Ha viscut bé. El marit li va recomanar que deixés de treballar així podria estar a casa. A l'hora de sortir no ha notat cap diferència ja que ella abans no sortia, però ha esmentat que la vida de casada té moltes més obligacions.

1.5 Entrevista 5

Nom: Maria Idalgo (Fig. 51)

Data de naixement: 1923 (95 anys)

Lloc de residència durant el període: Màlaga- Masquefa

Infància

Maria estava mentalitzada del que passava, ja que a la Guerra Civil ja tenia 13 anys. Recorda el franquisme una etapa de molt dolor, vivia al costat del cementiri i veien cada matí com les famílies arribaven per reconèixer als difunts.

No provenia d'una família amb molts diners, així també relaciona aquest període amb la gana. Fins i tot les famílies més pobres hi tenien una "cartilla de reconocimiento" que cada cert temps et donaven pa o llet.

Eren vuit germans, segons Maria, no hi havia separació ni preferència pels nois, cadascú tenia el que necessita. Recorda a la mare com l'autoritat de la llar, era analfabeta, ja que no va rebre cap tipus d'educació, només relacionada amb les labors. Cuidava de la família i treballava a la neteja. El pare treballava a l'ajuntament de Màlaga.

A ella li agradava molt anar a escola i aprendre, no recorda separació de classes a la Segona República, mentres era estudiant. Al ser la gran de tots els germans, l'obligaven a cuidar d'ells, però mai deixant els estudis, que era el que l'apassionava. Ha sigut l'única filla amb estudis superiors.

Vida de casada

Es va casar durant el franquisme, amb 23 anys. Recorda aquesta etapa de la seva vida més estable i còmode. Ja estava a Catalunya, treballaven el seu marit i ella i van escolaritzar als dos fills a uns bons col·legis, Mentre ella era mestressa, quan va començar el franquisme, se li va anul·lar el títol, per tant va haver-hi de treballar a escoles especials, que li aconseguia la seva antiga professora. Ensenyava una mica de tot. Esmenta que tots els estudis eren relacionats amb la religió i que fins i tot va arribar a explicar els evangelis. No recorda separació de classes.

*Dels seus fills, diu amb orgull, ara un n'és químic i l'altra filla jutgessa (implicada a casos de drets de les dones), segurament aquestes professions és per la constància que va tenir la seva mare als estudis, tants seus com els dels seus fills.

Fig. 51: Maria Idalgo

2. Enquestes

He realitzat 100 enquestes, els requisits que he demanat per omplir-los han sigut els següents:

- Totes han de ser dones
- Que actualment treballin.

En un principi vaig fer unes 70 enquestes en paper, després realitzar el formulari de Google Drive. A continuació vaig poder enviar l'enllaç i així aconseguir les 30 que em faltaven, passant també les 70 del principi al formulari on-line.

Aquí està el formulari on-line de Google Drive:

https://docs.google.com/forms/d/1cF-zpkepm0mwto0nbuoJ-RkzXRL4j2V0qJ_OwrNLUso/edit

A l'**annex C** trobem les 70 enquestes en paper, i a l'**annex F** trobem la taula de resultats totals. (Recomanació: obrir l'arxiu dels resultats en Excel o Libre Office)

Carla Sanz Díez		Una gran lluita d'igualtat
Carla Sanz Díez	1r Batxillerat	Treball de Recerca

Enquestes "drets de les dones"

Professió: _____ Any de naixement: _____

1. Dins de l'àmbit laboral, alguna vegada t'has sentit inferioritzada davant d'un home?

Si No Ns/Nc

2. En el àmbit professional alguna vegada has presenciat diferència salarial entre homes i dones?

Si No Ns/Nc

* Si es que SI, t'ha pasat alguna vegada? _____

3. Ets mare?

Si No Ns/Nc

* En cas que SI, has agafat tu la reducció laboral? _____

4. En la teva època d'estudiant recordes més quantitat d'homes que dones?

Si No Ns/Nc

5. Alguna vegada has anat a una manifestació pels drets de la dona?

Si No Ns/Nc

6. Creus que les dones hem aconseguit la plena igualtat?

Si No Ns/Nc

*en cas que NO, que proposes per fer-ho?
_____

7. Esmenta DUES professions que socialment s'han atribuït a dones i dues a homes.

DONA: _____

HOME: _____

Fig. 52: Formulari d'enquesta

2.1 Resultats d'aquestes enquestes

Professió actual: Aquesta pregunta lògicament era lliure. Encara que les professions més abundants de les enquestades han sigut administratives o professores, no ha sigut casualitat sinó que unes 25 enquestes les van realitzar treballadores de Rowenta (Barcelona), i la resta les professores de l'Institut de Masquefa.

Professora (25)
Administrativa (21)
Infermera (2)
Psicòloga (2)
Modista (2)
Carnissera
Producció en cadena
Economista
Distribution Controller
Comercial
Auxiliar d'infermeria
Planificadora
Perruquera
Formació personal
Farmacèutica
Metge
Tècnica en Treball Social
Neteja
Psicòloga/ Professora
Sales administrative
Responsable de Garantia de Qualitat
Docent
Controller Financer
Serveis informàtics
Cuidadora
Pedagoga, terapeuta i logopeda
Educadora

Una gran lluita d'igualtats

Subaltern
Vetlladora
Directiva
Fisioterapeuta
Empleada de banca
Finances
Consultora informàtica
Comptable
Estudiant
Tècnic auxiliar de Cultura
Gerocultora
Tècnic de laboratori
Inside sales/ Logistics
Periodista
Tècnic de premsa
Accounting manager
Bibliotecària
Administrativa comercial (2)
Tècnic comercial
RRLL
Cuina
Odontologia
Advocada

Taula 1: Professi3 actual

L'any de naixement: Les enquestades es troben en una franja d'edat entre 24 i 66 anys. (1952-1994).

Pregunta 1: Dins de l'àmbit laboral, alguna vegada t'has sentit menystinguda davant d'un home?

Resultats:

Si	54%
No	44%
Ns/Nc	2%

1. Dins de l'àmbit laboral, alguna vegada t'has sentit menystinguda davant d'un home?

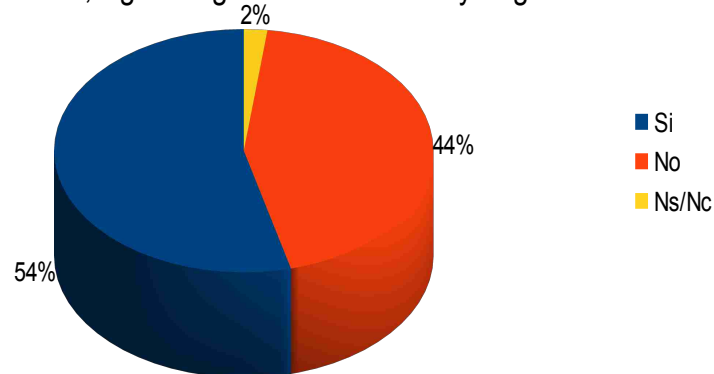

Fig. 53: Resultats gràfics pregunta 1

Pregunta 2: En l'àmbit professional, alguna vegada has presenciat diferència salarial entre homes i dones?

Resultats:

Si, m'ha passat	40%
Si, però no en el meu cas	19%
No, mai ho he presenciat	35%
Ns/Nc	6%

2. En l'àmbit professional, alguna vegada has presenciat diferència salarial entre homes i dones?

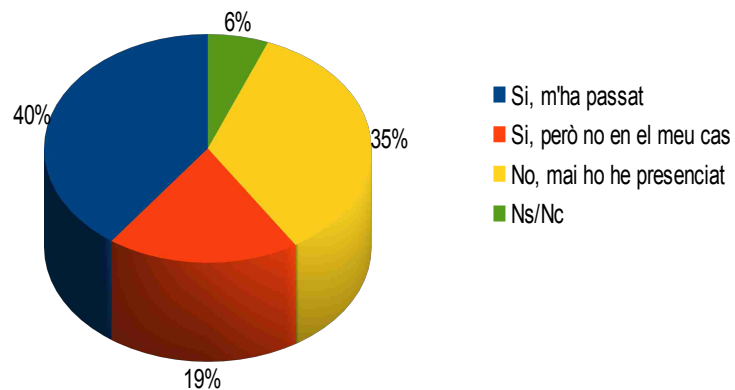

Fig. 54: Resultats gràfics pregunta 2

Una gran lluita d'igualtats

Pregunta 3: Ets mare?

Resultats:

Sí	64,6%
No	35,4%

Fig. 55: Resultats gràfics pregunta 3

Pregunta 3.1: En cas que SI, has agafat tú la reducció laboral per maternitat?

Resultats:

Sí	61,8%
No	33,8%
Ns/Nc	4,4%

En cas que SI, has agafat tu la reducció laboral per maternitat?

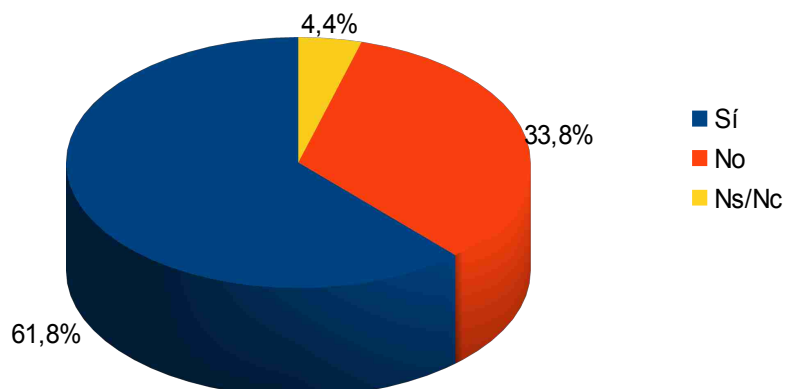

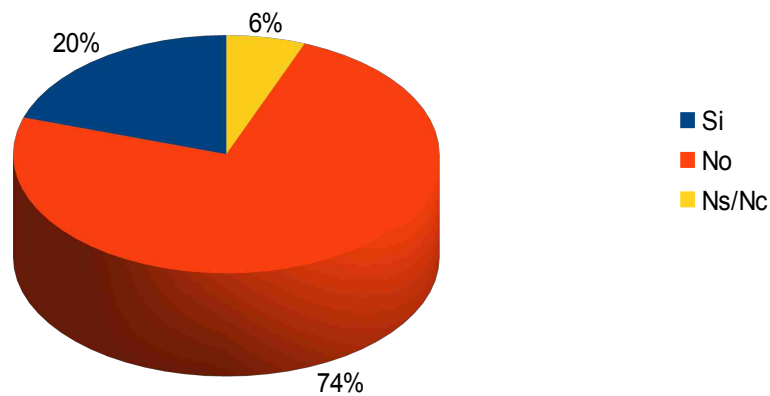
Fig. 56: Resultats gràfics pregunta 3.1

Pregunta 4: En la teva època d'estudiants recordes més quantitat d'homes que dones?

Resultats:

Si	20%
No	74%
Ns/Nc	6%

4. En la teva època d'estudiants, recordes més quantitat d'homes que dones?

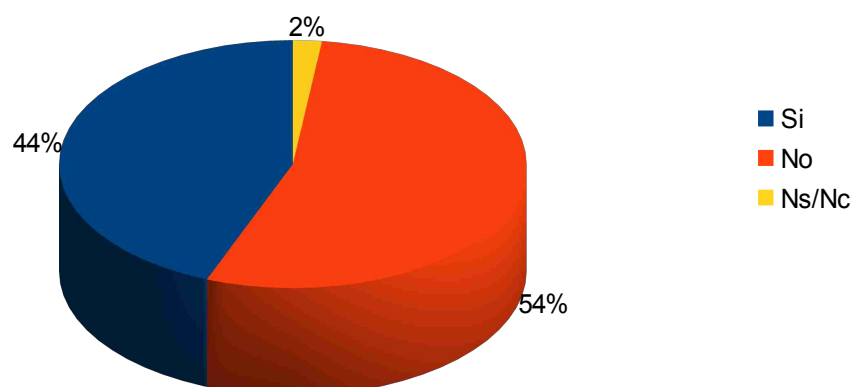
Fig. 57: Resultats gràfics pregunta 4

Pregunta 5: Alguna vegada has anat a una manifestació pels drets de la dona?

Resultats:

Si	44%
No	54%

5. Alguna vegada has anat a una manifestació pels drets de la dona?

Fig. 58: Resultats gràfics pregunta 5

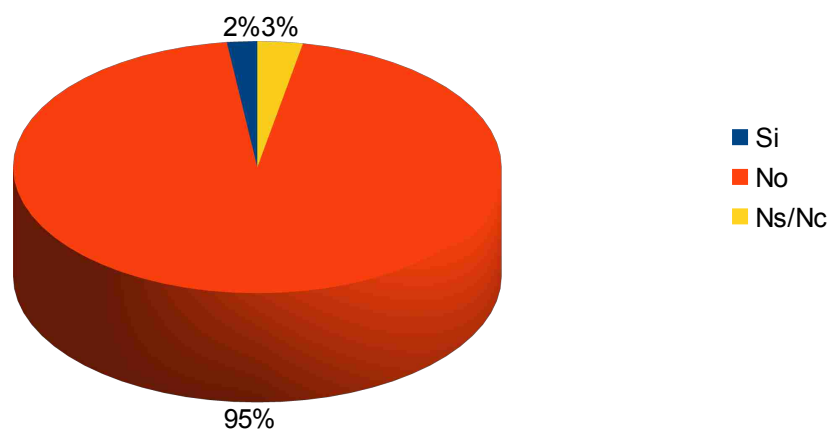
Una gran lluita d'igualtats

Pregunta 6: Creus que les dones hem aconseguit la plena igualtat?

Resultats:

Si	2%
No	95%
Ns/Nc	3%

6. Creus que les dones hem aconseguit plena igualtat?

Fig. 59: Resultats gràfics pregunta 6

Pregunta 6.1: En cas que NO, què proposes per a fer-ho?

(respostes més rellevants i que em van cridar més l'atenció)

-Continuar treballant i reivindicant per defensar la plena igualtat a tots nivells; no només és una qüestió laboral sinó també l'àmbit familiar, repartiment de tasques, i sobretot de cures, atencions, resolució de qualsevol necessitat, de fills i filles i altres familiars; per exemple, qui s'agafa les baixes laborals per cura dels fills/filles o altres familiars? I molt molt important, educar en igualtat de condicions sense tenir en compte la identitat de gènere. No avançarem si pares i mares alhora d'educar un fill o una filla ho fan seguint rols diferents, fent demandes no igualitàries per exemple alhora d'ajudar i compartir les tasques de la llar, que tothom hagi de fer de tot, es detecten rols purament discriminatoris en famílies que suposadament fan distribució equitativa de tasques i alhora de la veritat, als fills els fan fer unes tasques com anar a llençar les escombraries, parar taula,... i a les filles ajudar més en la neteja, ... He parlat en gèneric, no vull oblidar ni menystenir cap identitat de gènere.

-Eliminar la educació sexista, poder estudiar contenidos de mujeres, escritoras, poetas, científicas etc... Eso sería un pequeño paso.

-Canvis de mentalitat tant en homes com en dones, també canvis en el sistema educatiu a les noves generacions. Més dones amb càrrecs importants.

-Tolerar i acostumat als homes a agafar baixa de maternitat. Des del respecte entre homes. D'aquesta manera una dona mare pot mantenir el seu status professional. Fomentar des de la infància que una nena pot ser qualsevol cosa que es proposi, ja que sembla que hi han professions més designades a dones com ara ser mestra o infermera. Des de ben petites s'ha de inculcar la idea que si una nena vol ser bombera, enginyera o tenir qualsevol altra professió ho pot fer. Fomentar, sobretot a petites empreses, que el sou entre dones i homes sigui igualitari per la mateixa vàlua i no pel fet de ser home o dona. Que les mestresses de casa es consideri professió amb salari i que cotitzin ...

-Continuar lluitant amb molta informació sobretot a les noves generacions que són les que poden anar fent el canvi.

-Recolzar-nos més entre nosaltres per comença.

-Canviar la legislació, i s'ha d'intentar també un canvi social començant per l'educació, inculcant la igualtat de gènere.

-Mentre hi hagi jutges com el de "la Manada" tenim poc a fer. Crec que sortint més al carrer i fer-nos visibles és una bona manera a curt termini. A llarg termini proposo molta més educació emocional, sexual i d'igualtat a edats primerenques, podria ser un bon inici.

-Hi ha d'haver més conscienciació per evitar actituds masclistes. Un bon punt de partida seria igualar salaris. El canvi també ha de venir dins de les persones.

Entre d'altres respostes la majoria han sigut: Canvi d'educació, canvi en la legislació, canvi de mentalitat en la societat o fins i tot que els directius d'empreses poden millorar la desigualtat entre homes i dones.

Una gran lluita d'igualtats

Pregunta 7: Esmenta DUES professions que socialment s'han atribuït a dones.

Neteja i secretaria.	Mestressa i infermera.
Dependentia i infermera.	Cuïnera i mudista.
Infermera i mestra.	Infermera i maquilladora.
Infermera i professora d'educació infantil.	Mestra d'infantil i farmacèutica.
Infermera i mestressa de casa.	Cuidadora (gerocultora) i neteja.
Mestressa de casa i auxiliar de gent gran.	Mestressa de casa i feines que impliquen cosir.
Professora infantil i infermera.	Infermera i costurera.
Professora infantil i neteja.	Netejadora i mestres d'educació.
Neteja i geriàtrics.	Infermera i secretaria.
Professora i neteja.	Infermeria i neteja.
Perruquera i cuidadora.	Infermera i professora.
Infermera i comadrona.	Infermera i mestra d'infantil.
Professora i neteja.	Professora, infermera i esteticien.
Infermera i mestressa de casa.	Secretaria i infermera.
Auxiliar de geriatria i neteja de pisos.	Hostessa de vol i neteja.
Professora i mestressa de casa.	Enfermera i administrativa.
Neteja i mestre de llar d'infants.	Professora i infermera.
Mestre de primària i neteja.	Infermera i mestra.
Infermera, mestra i dependentia.	Cuidadora i infermera.
Professora i perruquera.	Mestra i infermera.
Mestressa de casa i infermera.	Llevadora i neteja.
Administrativa i infermera.	Mestre i infermera.
Mestressa de casa i secretaria.	Infermeres i hosteses.
Infermera i atenció al client.	Mestre i cuïnera.
Infermera i cambrera de pisos.	Dona de neteja i professora primària
Treball social i mestressa d'infantil.	Infermera, cuidadora de nens o gent gran.
Serveis domèstics i dependentia.	Infermeria i auxiliar clínica.
Mestre d'infantil i cuïnera.	Infermera i nutricionista.
Professora, infermera i administrativa.	Infermera i mestre.
Infermera i neteja (3).	Ama de casa i cuidadora de geriàtric.
Infermera i cuidadora de nens o geriàtrics.	Professora i secretaria.
Dependentia i neteja.	Dependentia i cuïnera.
Mestressa i infermera.	Cuidadora de nens i dona de la neteja (2).

Cuïnera i mudista.	Perruquera i empleades de la llar.
Infermera i maquilladora.	La neteja i cuidants de gent gran.
Mestra d'infantil i farmacèutica.	Cuidar xiquets i profesora d'infantil.
Cuidadora (gerocultora) i neteja.	Infermera i cuidadora d'infants.
Mestressa de casa i feines que impliquen cosir.	Administratiu, infermera i mestre.
Infermera i costurera.	Neteja i infermeria.
Netejadora i mestres d'educació.	Cambreres de pisos als hotels i secretaria (administrativa)
Infermera i secretaria.	Niñera y secretaria.
Infermeria i neteja. (2)	Professora i infermera.
Infermera i professora.	Perruquera i infermera.
Infermera i mestra d'infantil.	Netejadora i prostituta.
Professora, infermera i esteticien.	Bibliotecària i infermera.
Secretaria i infermera.	Mestre d'escola bressol i esteticien.
Hostessa de vol i neteja. (2)	Dona de fer feines i cura dels altres.
Enfermera i administrativa.	Mestre d'escola bressol i perruquera.
Infermera i mestra. (3)	Neteja i monitors de guarderies.
Cuidadora i infermera.	Serveis domèstics.
Mestra i infermera.	Infermera i cuidadors de gent gran.
Llevadora i neteja.	Cuïnera i neteja.
Mestre i infermera.	Psicòloga y enfermera.
Infermeres i hosteses.	Perruquera i neteja.
Mestre i cuïnera.	Mujer de la limpieza y monitora de guarderia o menjador.
Dona de neteja i professora primària	Mestre i secretaria.
Infermera, cuidadora de nens o gent gran.	Cura de gent gran i neteja.
Infermera i nutricionista.	Mestressa i infermeria.
Infermeria i auxiliar clínica.	Infermera i dona de fer feines.
Ama de casa i cuidadora de geriàtric.	Neteja i secretaria.
Professora i secretaria.	Dependent i infermera.
Dependent i cuïnera.	Infermera i mestressa.
Infermera, mestra, dones de la neteja (el mateix nom ho diu dones i no homes) secretaries, administratives, asafates de vol i de events, caixeres de super...)	La cura i atenció a les persones grans (assistenta sociosanitari a domicili o en residència de la tercera edat), personal de neteja.
Neteja i geriàtrics.	

Taula 2: Professions atribuïdes a dones

Una gran lluita d'igualtats

Pregunta 8: Esmenta DUES professions que socialment s'han atribuït a homes.

Bomber i policia (2)	Policia i carpinter
Enginyer i mecànic (2)	Llocs de poder i bomber
Bombero y albañil.	Miner i bomber
Jutges i metges	Paleta i mecànic
Mecànic i seguretat	Mecànic, construcció i mina
Càrrecs directius d'empreses i mecànic.	Mecànic i enginyer
Fuster i lampista	Presidència i Cossos de l'estat
Paleta, llauner i metge.	Contable i electricista
Camioner i metge	Directius de qualsevol cosa. Paletes
Metge i enginyer	Mecànic i arquitecte
Construcció i conductor	Construcció i enginyeria
Director d'empresa i enginyer	Metge, conductor i mecànic
Paleta i camioner	Director i metges
Bomber i policia	Bomber i paleta
Camioner i mecànic	Mecànic i dentista
Policia i pilot d'aviació	Mecànic i informàtic
Paleta i conductor	Camioner i paleta
Paleta i banquer	Metge i mecànic
Paleta i fuster	Llampista i paleta
Conductor (bus, camió) i paleta	Xofer i miner
Futbolista, científic, advocat, mecànic	Enginyer i mecànic
Policia i paleta	Enginyer i bomber
Mecànic i enginyer	Enginyers i metges
Futbolista i bomber	Pilot d'aviació i mecànic
Metge i comercial	Mecànics i pilots
Construcció i mecànic	Bombers i policies
Policia, mecànic, metge	Professor secundària i camioner
Enginyer, periodista, advocat	Bombers i neurocirujano
Mecànic i metge	Directius grans empreses i construcció
Mecànic i carpinter	Pintor y ingeniero
Enginyer i electricista	Jutge i mecànic
Construcció i enginyer	Conductor de autobús y minero
Enginyer i informàtic	Arquitectes i directors

Policia i metge	Advocat i agricultor
Pilot d'avió i obrer de la construcció	Paleta i electricista
Bomber i policia	Camioner i paleta
Construcció i la mineria	Astronauta i mecànic
Enginyer i banquer	Metge i enginyer
Enginyer, tècnic i pilot	Paleta i pilot d'avió
Metge, paleta i mecànic	Bombero y paleta
Electricista i manobre/paleta.	Metge i taxista
Jardineria i construcció	Bomber i pilot d'avió o llampista
Mecànics, i qualsevols alts càrrecs (polítics, direcció empresa privada...)	Futbolista y minero (cualquier trabajo que requiera fuerza)
Miner i paleta (2)	Militar i directiu
Pilot d'avió i llampista	Bombero y policia
Cargos directivos y bombero	Advocat i metge
Mecànic i pilot	Cirujano y militar
Bomber i exèrcit	Enginyer i paleta
Metge i policia	

Taula 3: Professions atribuïdes a homes

Resultats pregunta 7 i 8:

Professions socialment atribuïdes a dones més citades a la pregunta 7:

1a posició: Infermera (50 vots)

2a posició: Serveis domèstics (39 vots)

3a posició: Mestre (37 vots)

Altres: Cuidadora de gent gran (15 vots), mestressa de casa (10 vots) o secretaria (8 vots).

Professions socialment atribuïdes a homes més citades a la pregunta 8:

1a posició: Paleta / Construcció (27 vots)

2a posició: Mecànic (26 vots)

3a posició: Enginyer (18 vots)

Altres: Metge (17 vots) Bomber (17 vots) Policia (13 vots).

Una gran lluita d'igualtats

3. Anàlisi dels resultats

En aquestes 100 enquestes realitzades he pogut observar una sèrie de respostes per estudiar que està passant actualment. Cal destacar alguns resultats de les preguntes.

Un 54% de les enquestades alguna vegada s'han sentit menystingudes davant d'un home laboralment.

Un 40% de les enquestades han patit diferència salarial, davant d'un 19% que l'han presenciada però no ha sigut el seu cas.

65 enquestades són mares, i d'aquestes dones només un 33,8% no han agafat la reducció laboral per maternitat. Un 61,8% sí. Això vol dir que segueix sent la dona la que agafa la reducció per tenir cura dels fills.

Un 74% de les dones asseguren que a la seva època d'estudiants recorden la mateixa quantitat d'homes que dones.

Un 54% de les dones mai han anat a una manifestació pels seus drets.

Des d'una perspectiva subjectiva, la pregunta més important i que realment el resultat no m'hi ha sobtat, ha sigut la pregunta 6. Un 95% de les enquestades diuen que no hem aconseguit plena igualtat entre homes i dones. Només un 2% diu que sí. L'altre 3% no sap, o no contesta. Em sembla una xifra esgarriada, que les mateixes dones siguem conscients d'això sense poder canviar-lo.

Quan he preguntat que farien per començar el canvi, 16 dones d'aquest 95% no m'hi han respòs. (A la pregunta 6.1 he posat les respostes més rellevants.)

A la pregunta 7 i 8, les enquestades hi havien de posar dues professions atribuïdes a dones i homes socialment. Sorprenentment, de tot el repertori de professions esmentades, per a dones només hi ha una varietat de 24 professions, mentre que per a homes hi ha una varietat de 36.

D'aquestes professions atribuïdes a dones, la gran majoria de les pròpies enquestades, han dit mestres, infermeres o serveis domèstics. Feines de les qual estan menyspreuades i vinculades quasi sempre amb la dona.

En canvi, a l'hora de dir professions d'homes, la majoria dels resultats han sigut treballs que requereixen força, com mecànic, paleta o exèrcit. Per una altra banda també han anomenat treballs que estan socialment "ben vistos" com metge o enginyer.

El meu objectiu era demostrar amb la part pràctica que evidentment hi ha hagut un canvi, però que això no és suficient davant de tot el que ens queda per fer. Podem veure com en les entrevistes les 5 dones parlen d'una societat masculinista, en la qual la dona en la majoria de casos està a la ombra de l'home. Un país difícil de canviar, i amb un dictador conservador. Amb un món laboral el qual el treball de la dona el consideren secundari al de l'home. O que els mateixos pares diferenciaven al fill de les filles (encara que en alguns casos no).

A l'hora d'analitzar les enquestes veiem que evidentment hi ha hagut un canvi des de fa uns anys fins ara, però que aquest canvi no és suficient quan 95 de les 100 enquestades pensen que no hem aconseguit la plena igualtat, o quan un 40% d'elles han patit diferència salarial havent fet la mateixa feina que un home.

Una gran lluita d'igualtats

Conclusions

Quan vaig decidir fer aquest treball la meva intenció era plantejar aquesta hipòtesi:

"No hem evolucionat tant com creiem", i l'evolució es refereix al paper social atribuït a la dona espanyola en diferents períodes de la nostra història més recent; Segona República, Guerra Civil, Franquisme i Democràcia.

Per donar una resposta definitiva a aquesta hipòtesi he treballat en dos línies d'actuació: per una part he fet una recerca bibliogràfica basada en la lectura de llibres específics de la temàtica i recerca informàtica. Per l'altre he obtingut informació a través d'entrevistes personals a testimonis reals i amb una macroenquesta.

Després de fer tot aquest estudi he confirmat que la resposta a la meva hipòtesis és positiva. No hem evolucionat tant com creiem. A Catalunya actualment, malgrat els avenços, els comportaments continuen reproduint els rols tradicionals: l'home és considerat el proveïdor majoritari dels recursos, i la dona, l'encarregada de les feines domèstiques (encara que en molts casos també intervé l'home), de la cura de la família i treballar també fora de casa. En el treball, és veritat que la dona ha sortit al món laboral, però la diferència salarial tant evident és una manera d'infavalorar el treball de la dona com també ho és la falta de figures de dones a alts càrrecs.

He pogut fer una comparació entre les enquestes i les entrevistes, analitzant passat i present. Evidentment l'educació no és la mateixa que abans, avui dia ens eduquen independentment del gènere, malgrat això seguim estant sota una ideologia masclista mig encoberta i que, com a societat, no en som plenament conscients.

Realment ens queda molt per fer per aconseguir la plena igualtat. Hem de tenir molt clar que fins que no es deixi de banda el patriarcat no es produirà un canvi real a la societat.

Fonts documentals

Fonts informàtiques:

<https://www.diagonalperiodico.net/saberes/30039-la-mujer-y-la-ii-republica.html>

[Consulta: 11/12/ 2017]

<http://www.tribunafeminista.org/2017/03/la-movilizacion-femenina-en-la-guerra-civil-espanola/>

[Consulta: 11/12/ 2017]

<https://revistadehistoria.es/la-mujer-en-la-segunda-republica-la-cuestion-del-voto-femenino/>

[Consulta: 12/12/ 2017]

<http://www.ub.edu/ciudadania/hipertexto/evolucion/trabajos/9900/2/dermujer.htm>

[Consulta: 12/12/ 2017]

<http://www.ecorepublicano.es/2014/10/mujeres-destacadas-durante-la-ii.html>

[Consulta: 20/12/ 2017]

https://www.uam.es/personal_pdi/ciencias/depaz/mendoza/tend_vie1.htm

[Consulta: 20/12/ 2017]

https://archivoweb.carm.es/archivoGeneral/arg_contenido?seccion=D%EDa%20Internacional%20de%20la%20Mujer&idsec=457

[Consulta: 20/12/ 2017]

https://www.upct.es/seeu/_as/divulgacion_cyt_09/Libro_Historia_Ciencia/web/mapa-centros/Educacion%20y%20II%20Republica.htm

[Consulta: 20/12/ 2017]

https://elpais.com/diario/2006/04/17/educacion/1145224801_850215.html

[Consulta: 20/12/ 2017]

<https://www.mecd.gob.es/dctm/revista-de-educacion/1975-240/1975re240estudios06.pdf?documentId=0901e72b81820332>

[Consulta: 20/12/ 2017]

<https://especialistaenigualdad.blogspot.com.es/2014/04/lo-que-las-mujeres-ganamos-con-la-ii.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=IUrywcPZTml> [Consulta: 28/12/ 2017]

<http://www.guerracivil1936.galeon.com/mujeres.htm> [Consulta: 4/1/ 2018]

Una gran lluita d'igualtats

<http://revistas.uned.es/index.php/ETFV/article/viewFile/5663/5392> [Consulta: 4/1/ 2018]

<https://www.unprofesor.com/ciencias-sociales/guerra-civil-espanola-bandos-enfrentados-1903.html>
[Consulta: 19/1/ 2018]

<http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/44967> [Consulta: 24/1/ 2018]

<http://enfeps.blogspot.com.es/2011/01/la-mujer-en-la-guerra-enfermeras.html>
[Consulta: 24/01/2018]

https://es.wikipedia.org/wiki/Guerra_Civil_Espa%C3%B1ola [Consulta: 24/01/ 2018]

<https://www.muyhistoria.es/contemporanea/articulo/como-termino-la-guerra-civil-espanola-851471525399>
<http://centros1.pntic.mec.es/ies.maria.moliner3/guerra/final.htm> [Consulta: 24/01/ 2018]

<http://santiagolazaro.blogspot.com.es/2011/05/fechas-importantes-del-franquismo.html>
[Consulta: 20/02/ 2018]

<https://sobrehistoria.com/historia-del-movimiento-feminista-espanol/> [Consulta: 20/02/ 2018]

https://es.wikipedia.org/wiki/Francisco_Franco [Consulta: 20/02/ 2018]

https://es.wikipedia.org/wiki/Pol%C3%ADtica_exterior_franquista_durante_la_Segunda_Guerra_Mundial [Consulta: 20/02/ 2018]

<http://www.nuevatribuna.es/articulo/historia/educacion-franquismo/20160201151555124959.html> [Consulta: 21/02/ 2018]

<http://laescuelafranquista.blogspot.com.es/> [Consulta: 21/02/ 2018]

<https://desmemoria.eldiario.es/represion-mujeres/> [Consulta: 03/03/ 2018]

file:///C:/Users/Carla/Downloads/Dialnet-MemoriaYVidaCotidianaLasAmasDeCasaDeAlmogiaDurante-4172808%20(4).pdf
[Consulta: 13/03/ 2018]

<https://idus.us.es/xmlui/bitstream/handle/11441/43786/TFG%20Carmen%20Mar>

[%C3%ADa%20La%C3%ADnez%20Troya.pdf?sequence=1](#) [Consulta: 19/03/ 2018]

<https://blogs.ua.es/historiaoral51/2015/01/12/la-familia-durante-el-franquismo/>
[Consulta: 19/03/ 2018]

<http://hispania.revistas.csic.es/index.php/hispania/article/viewFile/369/365;La>
[Consulta: 29/03/ 2018]

<https://www.youtube.com/watch?v=qpxutP2JH4E> [Consulta: 29/03/ 2018]

<http://blogs.publico.es/strambotic/2017/03/anuncios-mujeres-idiotas/> [Consulta: 29/03/ 2018]

<https://www.youtube.com/watch?v=F49lf5qxKC4> [Consulta: 02/04/ 2018]

<https://www.mundiaro.com/articulo/sociedad/el-nacimiento-del-movimiento-femenista-contemporaneo-en-espana/20130624203344005425.html> [Consulta: 24/05/ 2018]

https://politica.elpais.com/politica/2018/03/05/actualidad/1520255765_087307.html
[Consulta: 06/06/2018]

<http://www.amparamorenosarda.es/es/node/66> [Consulta: 06/06/2018]

http://anc.gencat.cat/es/detall/noticia/Noticia_LidiaFalcon [Consulta: 07/06/2018]

<https://www.lamarea.com/2014/06/27/lidia-falcon-colgaron-con-los-brazos-atados-y-rompieron-el-abdomen-punetazos/> [Consulta: 11/06/ 2018]

https://elpais.com/diario/2004/01/11/domingo/1073796759_850215.html [Consulta: 11/06/ 2018]

https://elpais.com/diario/2000/12/07/sociedad/976143612_850215.html
[Consulta: 25/06/ 2018]

<http://www.abc.es/espana/la-transicion-espanola/> [Consulta: 25/06/ 2018]

<http://www.elmundo.es/yodona/lifestyle/2017/09/03/59a7f582e2704ec42d8b45f9.html>
[Consulta: 11/06/ 2018]

<https://www.youtube.com/watch?v=gbR-2VrpBCI> [Documental] Mujeres de la Transición española. Youtube, 30 de maig del 2012.

Una gran lluita d'igualtats

<https://web.gencat.cat/es/actualitat/detall/La-bretxa-salarial-a-Catalunya-es-del-239>
[Consulta: 11/06/ 2018]

<http://www.ine.es/> [Consulta: 11/06/ 2018]

http://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INESeccion_C&cid=1259925408327&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout [Consulta: 11/06/ 2018]

http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/llei_igualtat_homes_dones_75.pdf
f [Consulta: 11/06/ 2018]

<https://www.monografias.com/trabajos97/familia-siglo-xxi/familia-siglo-xxi.shtml>
[Consulta: 11/06/ 2018]

https://elpais.com/elpais/2017/04/21/eps/1492725918_149272.html [Consulta: 11/06/ 2018]

<http://www.lavanguardia.com/vida/20180308/441359628113/manifestacion-dia-de-la-mujer-8m-feminista-barcelona.html> [Consulta: 11/06/ 2018]

<https://es.wikipedia.org/wiki/Patriarcado> [Consulta: 26/06/ 2018]

<http://blocs.xtec.cat/laimatgedeladonaalsvideoclips/definicio-de-sexisme-i-historia-del-sexisme/que-es-sexisme/el-masclisme/micromasclismes/> [Consulta: 26/06/ 2018]

<https://issuu.com/arrancardedeu/docs/micromasclismes> [Consulta: 26/06/ 2018]

Llibres:

NASH, M.
Història de les dones als països catalans al segle XX.
Tres i Quatre edicions, DL 2003.

SERRA TORTA, A. SERRA TORTA, J.
La Guerra Quotidiana : testimonis d'una ciutat en guerra, Barcelona 1936-39.
Columna Edicions SA. Barcelona, març, 2003.
ISBN: 84-664-0295-0   Textos columna.

JUNYENT, M. C (presentació) LLINARES, C (direcció)
Masquefines, una història del segle XX. Ajuntament de Masquefa. Masquefa,2002.

Imatges de la memòria:

<https://www.pinterest.es/pin/798685315142278731/?lp=true> [Fig. 1]

<http://algargoshistoriaspain.blogspot.com/2016/04/el-sufragio-femenino-en-espana-durante.html> [Fig. 2]

<https://archivoweb.carm.es/archivoGeneral/arg.contenido?seccion=D%EDa%20Internacional%20de%20la%20Mujer&idsec=457> [Fig. 5]

<https://losojosdehipatia.com.es/wp-content/uploads/maestras.jpg> [Fig. 6]

<https://losojosdehipatia.com.es/educacion/la-educacion-en-la-segunda-republica/> [Fig. 7]

<https://losojosdehipatia.com.es/wp-content/uploads/U782236INP.jpg> [Fig. 8]

<https://www.gifex.com/detail/2009-12-08-11359/Evolucin-de-la-Guerra-Civil-Espaola-1936-1939.html> [Fig. 9]

<https://es.slideshare.net/castelldans/la-guerra-civil-espanyola-recuperado-recuperado> [Fig. 10]

<http://www.guerracivil1936.galeon.com/mujeres.htm> [Fig. 11]

https://www.eldiario.es/sociedad/Milicianas-Guerra-Civil-dinamitar-fronteras_0_536846599.html [Fig. 12]

<https://www.todocoleccion.net/fotografia-artistica/foto-enfermeras-barcelona-posible-cruz-roja-hospital-clinico-anos-40-post-guerra-civil-espanola~x37885391> [Fig. 13]

<http://enfeps.blogspot.com/2016/05/la-enfermera-y-las-cartillas-de.html> [Fig. 14]

<https://lapaseata.net/la-guerra-ha-terminado/> [Fig. 15]

<https://www.elperiodico.com/es/politica/20180718/fundacion-francisco-franco-llama-alzamiento-6950092> [Fig. 16]

<https://herodotoycia.wordpress.com/2017/05/26/la-escuela-del-franquismo/> [Fig. 17]

<http://www.planetamurciano.com/?p=8275> [Fig. 18]

https://elpais.com/elpais/2017/10/03/mujeres/1507043905_160917.html [Fig. 19]

<http://newteam2012.blogspot.com/2013/03/escuela-franquista.html> [Fig. 20]

<http://blocs.xtec.cat/mariaclara/la-seccion-femenina/45-el-model-de-dona-de-la-seccion-femenina/454-la-dona-en-la-familia-i-el-matrimoni/> [Fig. 21]

<https://www.iesparquedelisboa.org/alumnos2001/31.htm> [Fig. 22]

<http://historias-matritenses.blogspot.com/2013/06/imagenesa-industria-madrilena-de-generos.html> [Fig. 23]

<http://www.blogodisea.com/mujer-perfecta-ideal-entregada-esposa-perfecta-ama-casa.html> [Fig. 24]

<https://www.pinterest.es/pin/334251603566823045/?lp=true> [Fig. 25]

<https://co.pinterest.com/pin/575334921140425466/?lp=true> [Fig. 26]

<https://blogs.publico.es/strambotic/2017/03/anuncios-mujeres-idiotas/> [Fig. 27]

Una gran lluita d'igualtats

<https://www.albedomedia.com/cultura/historiografia/celtiberia-show/> [Fig. 28]

<https://www.pinterest.es/pin/515802963542223784/?lp=true> [Fig. 29]

<https://www.pinterest.es/pin/491455378061334440/> [Fig. 30]

<https://www.biobiochile.cl/noticias/mujer/poder-femenino/2017/01/13/el-spot-de-conac-de-los-anos-cincuenta-que-naturaliza-y-justifica-la-violencia-de-genero.shtml> [Fig. 31]

<http://archivo-t.net/transbutch/archivos-contrahistoricos/papeles-para-todxs/> [Fig. 32]

<https://mujeresviolenciaymedios.wordpress.com/2016/05/07/mujer-lucha-por-tu-liberacion/> [Fig. 33]

<https://www.lavanguardia.com/hemeroteca/20161204/412281546851/associacio-catalana-de-la-dona-1976-mitines-feminismo-barcelona.html> [Fig. 34]

<http://archivo-t.net/transbutch/archivos-contrahistoricos/papeles-para-todxs/> [Fig. 35]

<https://saberesypracticafeministas.wordpress.com/capitulos/una-possible-historia-del-movimiento-feminista-en-cataluna/> [Fig. 36]

<https://www.publico.es/politica/billy-nino-torturaba-lidia-falcon-ya-no-pariras-mas-puta.html> [Fig. 37]

https://elpais.com/politica/2018/05/10/actualidad/1525966020_268409.html [Fig. 38]

<http://partidofeminista.es/los-dos-congresos-del-partido-feminista/> [Fig. 39][Fig. 40]

http://www.casareal.es/ES/FamiliaReal/rey/Paginas/rey_biografia.aspx [Fig. 41]

<https://www.larioja.com/nacional/201506/14/colau-gobernara-barcelona-rotunda-20150614004527-v.html> [Fig. 42]

<https://junior-report.cat/aixo-es-masclisme/> [Fig. 43]

<http://blocs.xtec.cat/laimatgedeladonaalsvideoclips/definicio-de-sexisme-i-historia-del-sexisme/que-es-sexisme/el-masclisme/> [Fig. 44]

<http://stopviolenciasexual.org/22-febrero-dia-la-igualdad-salarial/> [Fig. 45]

<https://www.lavanguardia.com/vida/20180308/441359628113/manifestacion-dia-de-la-mujer-8m-feminista-barcelona.html> [Fig. 46]

Imatges pròpies:

Fig. 48: [Capturada: 18/12/2017]

Fig. 49: [Capturada: 18/12/2017]

Fig. 50: [Capturada: 22/03/2018]

Fig. 51: [Capturada: 22/03/2018]